အမျိုးသမီးများအပေါ် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုပပျောက်ရေးကော်မတီ

THE CONVENTION ON THE ELIMINATION OF ALL FORMS OF DISCRIMINATION AGAINST WOMEN

taxGGxaxmuftWkdfwe;uftrSf- 37 (2018)

ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းအခြေအနေတွင်
သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျော့ချခြင်းဆိုင်ရာ ကျား၊ မရေးရာနှင့်
ဆက်နွယ်နေသောရှုထောင့်များ

rmwdm

၁။ နိဒါန်း ၅

၂။ ရည်ရွယ်ချက်နှင့်နယ်ပယ် ၈

၃။ အမျိုးသမီးများအပေါ်နည်းမျိုးစုံဖြင့်ခွဲခြားဆက်ဆံမှုပပျောက်ရေးသဘောတူစာချုပ်နှင့်
အခြားဆက်နွယ်နေသောနိုင်ငံတကာဆိုင်ရာလုပ်ငန်းမူဘောင်များ ၉

၄။ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေးနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့်သက်ဆိုင်သည့်
သဘောတူစာချုပ်၏ အထွေထွေအခြေခံမူဝါဒများ ၁၁

(က) တန်းတူညီမျှမှုရှိခြင်းနှင့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုမရှိခြင်း ၁၂

(ခ) ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်းနှင့် လုပ်ပိုင်ခွင့် ၁၄

(ဂ) တာဝန်ယူတာဝန်ခံမှုနှင့်တရားမျှတမှုလက်လှမ်းမီရရှိနိုင်မှု ၁၆

၅။ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေးနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့်သက်ဆိုင်သည့်
သဘောတူစာချုပ်၏ တိကျသောအခြေခံမူဝါဒများ ၁၇

(က) ဆန်းစစ်လေ့လာခြင်းနှင့်အချက်အလက်များစုဆောင်းခြင်း ၁၇

(ခ) ဆက်စပ်ကိုက်ညီမှုရှိသောမူဝါဒ ၁၈

(ဂ) နိုင်ငံနယ်နိမိတ်ပြင်ပတာဝန်ဝတ္တရားများ၊ နိုင်ငံတကာပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုများနှင့်
သယံဇာတခွဲဝေမှု ၁၉

(ဃ) အစိုးရမဟုတ်သောတာဝန်ရှိသူများနှင့် နိုင်ငံနယ်နိမိတ်ပြင်ပတာဝန်ဝတ္တရားများ ၂၁

(င) စွမ်းဆောင်ရည်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုနှင့် နည်းပညာလက်လမ်းရရှိနိုင်မှု ၂၃

၆။ အထူးအလေးထားရမည့်နယ်ပယ်များ ၂၄

(က) အမျိုးသမီးများနှင့်မိန်းကလေးငယ်များအပေါ် ကျား၊ မအခြေပြုအကြမ်းဖက်မှုများမှ
ကင်းလွတ်စွာနေနိုင်ခွင့် ၂၄

(ခ) ပညာသင်ကြားခွင့်နှင့် သတင်းအချက်အလက်ရရှိခွင့် ၂၅

(ဂ) အလုပ်လုပ်နိုင်ခွင့်နှင့် လူမှုကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရေးရရှိခွင့် ၂၇

(ဃ) ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုရရှိခွင့် ၂၈

(င) လုံလောက်သောလူနေမှုအဆင့်အတန်းရရှိခွင့် ၃၁

(စ) လွတ်လပ်စွာလှုပ်ရှားသွားလာနိုင်ခွင့် ၃၂

၇။ ဖြန့်ဝေခြင်းနှင့် အစီရင်ခံစာတင်သွင်းခြင်း ၃၄

(1)ed'ef;

၁။ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းသည် ရာသီဥတုနှင့် ရာသီဥတုဆိုင်ရာအန္တရာယ်များ၏ ပြင်းထန်မှုနှင့် ဖြစ်ပွားနှုန်းကို ပိုမိုမြင့်တက်လာစေခြင်းဖြင့် ကမ္ဘာတစ်ဝှမ်းလုံးရှိ သဘာဝဘေးဒဏ်များ၏ အန္တရာယ်ကျရောက်မှုနှင့် အကျိုးသက်ရောက်မှု နှစ်ခုလုံးကို ပိုမိုဆိုးရွားလာစေပြီး ၎င်းသဘာဝဘေးအန္တရာယ်များရင်ဆိုင်နေရသော လူမှုပတ်ဝန်းကျင်များ၏ အန္တရာယ်ကျရောက်လွယ်မှုနှုန်းကိုလည်း မြင့်တက်လာစေသည်။ သိပ္ပံနည်းကျအထောက်အထားများအရ ကမ္ဘာတစ်ဝှမ်းလုံးရှိ ပြင်းထန်သောရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုဖြစ်စဉ်များကို အများဆုံးဖြစ်ပွားစေသည့် အချိုးအစားတွင် လူသားများကြောင့် ဖြစ်ပွားသည့်ရာခိုင်နှုန်းသည် အများဆုံးဖြစ်သည်။ ၎င်းလူသားအခွင့်ရေးအကျိုးဆက်များဆိုင်ရာ ဘေးအန္တရာယ်များကို နိုင်ငံရေးနှင့် စီးပွားရေးမတည်ငြိမ်မှုများ၊ ကြီးထွားလာသောတန်းတူမညီမျှမှုများ၊ စားနပ်ရိက္ခာနှင့် ရေဘေးကင်းလုံခြုံမှုကျဆင်းလာခြင်းများ၊ ကျန်းမာရေးနှင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းလုပ်ငန်းများအပေါ် ခြိမ်းခြောက်မှုများတိုးပွားလာခြင်းတွင် သိသာထင်ရှားစွာတွေ့မြင်နိုင်သည်။ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းသည် လူတိုင်းအပေါ် မည်သို့ပင်သက်ရောက်မှုရှိစေကာမူ ဆင်းရဲနွမ်းပါးစွာနေထိုင်ရသောသူများ၊ ငယ်ရွယ်သူများနှင့် အနာဂတ်မျိုးဆက်သစ်များအပါအဝင် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုဖြစ်ပွားစေခြင်းတွင် အနည်းဆုံးပါဝင်ပတ်သက်သည့် နိုင်ငံများနှင့် လူများအပေါ်တွင်မူ အများဆုံးထိခိုက်မှု အခံစားရနိုင်ဆုံးဖြစ်နေသည်။

၂။ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များသည် အမျိုးသမီးများ၊ မိန်းကလေးငယ်များ၊ အမျိုးသားများနှင့် ယောကျ်ားလေးများအပေါ် ကွဲပြားခြားနားစွာသက်ရောက်မှုရှိစေပြီး အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးငယ်များစွာသည် ပိုမိုများပြားသည့် အန္တရာယ်အခက်အခဲများနှင့် သက်ရောက်မှုများကိုကြုံတွေ့ရသည်။ ပဋိပက္ခအခြေအနေများသည် ရှိနှင့်နေပြီးသော ကျား၊ မ တန်းတူမညီမျှမှုများပိုမိုဆိုးရွားစေပြီး အမျိုးသားများ သို့မဟုတ် တခြားသောအမျိုးသမီးများဖြင့်နှိုင်းယှဉ်လျှင် ပဋိပက္ခဒဏ်ကိုအချိုးစားမမျှတစွာ သက်ရောက်ခံစားနေရသည့် ဆင်းရဲမွဲတေစွာ နေထိုင်ရသောအမျိုးသမီးများ၊ ဌာနေတိုင်းရင်းသူအမျိုးသမီးများ၊ တိုင်းရင်းမျိုးနွယ်ဝင်အမျိုးသမီးများ၊ လူနည်းစုတိုင်းရင်းသား၊ ဘာသာရေးအစုအဖွဲ့များနှင့် သက်ဆိုင်ပါဝင်နေသည့် အမျိုးသမီးများ၊ မသန်စွမ်းအမျိုးသမီးများ၊ ဒုက္ခသည်အမျိုးသမီးများနှင့် နိုင်ငံရေးခိုလှုံခွင့်ရှာဖွေနေသည့် အမျိုးသမီးများ၊ ပြည်တွင်းရွှေ့ပြောင်းဒုက္ခသည်များ၊ နိုင်ငံမဲ့နှင့် ရွှေ့ပြောင်းလုပ်သားအမျိုးသမီးများ၊ ကျေးလက်နေအမျိုးသမီးများ၊ အိမ်ထောင် မပြုရသေးသည့်အမျိုးသမီးများ၊ ဆယ်ကျော် သက်အရွယ်အမျိုးသမီးများနှင့် သက်ကြီးရွယ်အိုအမျိုးသမီးများသည် ၎င်းတို့နေထိုင်ရှင်သန်နေရသည့်အခြေအနေများကြောင့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများကိုပါ ထပ်ပေါင်းခံစားနေရသည်။

၃။ အခြေအနေများစွာတွင် ကျား၊ မ တန်းတူမညီမျှမှုများသည် အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးငယ်များ၏ဘဝကို ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ဆုံးဖြတ်ချက်များ၊ ထို့နည်းတူ အစားအစာ၊ ရေ၊ စိုက်ပျိုးရေးဆိုင်ရာလိုအပ်မှုရင်းမြစ်များ၊ မြေယာ၊ ချေးငွေ၊ စွမ်းအင်၊ နည်းပညာ၊ ပညာရေး၊ ကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှုများ၊ လုံလောက်သောအိုးအိမ်၊ လူမှုကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုများနှင့် အလုပ်အကိုင်အခွင့်အလမ်းများကို လက်လမ်းမီနိုင်ရန်အတွက် ကန့်သတ်ချုပ်ချယ်ထားသည်။ ထို တန်းတူမညီမျှမှုများကြောင့် အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးငယ်များသည် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်အကြား အသက်မွေးကျောင်းမှုနှင့်ဆက်စပ်၍ ပိုမိုရင်ဆိုင်နိုင်ရခြင်းနှင့် ဆုံးရှုံးမှုများကို ပိုမိုကြုံတွေ့ရဖွယ်ရှိပြီး ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုဖြစ်စဉ်နှင့် လိုက်လျောညီထွေစွာနေထိုင်မှုနှုန်း အနည်းဆုံးဖြစ်နေသည်။ ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုလျှော့ချရေးနှင့် လိုက်လျောညီထွေစွာနေထိုင်နိုင်ရေးအစီစဉ်များသည် စိုက်ပျိုးရေးထုတ်လုပ်မှု၊ ရေရှည်တည်တံ့သည့် မြို့ပြဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုနှင့် ပြန်လည်ဖြည့်တင်းနိုင်သော စွမ်းအင်ဆိုင်ရာကဏ္ဍများတွင် အလုပ်ကိုင်အခွင့်အလမ်းသစ်များနှင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုအခွင့်အလမ်းသစ်များကို ပံ့ပိုးပေးနိုင်သော်လည်း စနစ်ပိုင်းဆိုင်ရာဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်မှု တားဆီးပိတ်ပင်မှုများကို ဖြေရှင်းရန် ပျက်

ကွက်ခြင်းကြောင့် အမျိုးသမီးများအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ အခွင့်အရေးများကိုရယူနိုင်ရန် အခက်အခဲများရှိနေပြီး ထိုအခြေအနေများကြောင့် ကျား၊ မ အခြေပြု တန်းတူမညီမျှမှုများနှင့် ရှင်သန်နေထိုင်ရာအခြေအနေများကိုအခြေပြုသည့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများကို ပိုမိုမြင့်တက်လာစေသည်။

၄။ ဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်သည့် အခြေအနေများတွင် သေဆုံးမှုနှုန်းနှင့် နာမကျန်းဖြစ်ပွားမှုနှုန်းသည် အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးငယ်များအကြားတွင် ပိုမိုမြင့်မားစွာ ဖြစ်ပွားသည်။ ကျား၊ မ အခြေပြု စီးပွားရေးဆိုင်ရာမမျှတမှုများကြောင့် အမျိုးသမီးများ၊ အိမ်ထောင်ဦးစီးအမျိုးသမီးများသည် ဆင်းရဲမွဲတေမှုဒဏ်ကို ခံရနိုင်ခြေအမြင့်ဆုံးဖြစ်နေပြီး မြို့ပြဒေသများတွင် အိုးအိမ်မလုံလောက်သည့်နေရာများနှင့် ကျေးလက်ဒေသများ၏ ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုနှင့် ဆက်နွယ်နေသော ရေကြီးခြင်းများ၊ မုန်တိုင်းများ၊ တောင်ပြိုကျခြင်းဖြစ်စဉ်များ၊ လျှင်လှုပ်ခတ်မှုများ၊ မြေပြိုခြင်းများနှင့် အခြားသော အန္တရာယ်များ၏အကျိုးဆက်များကို ခံစားရနိုင်ခြေအမြင့်ဆုံးသော တန်ဖိုးနည်းအရည်သွေးနိမ့်မြေယာများတွင် နေထိုင်ရနိုင်သည်မှာများသည်။ ပဋိပက္ခအခြေအနေများကြားတွင်နေထိုင်ရသည့် အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးငယ်များသည် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့်ဆက်စပ်သော အန္တရာယ်များကို အခြားသူများထက် အထူးသဖြင့်ရင်ဆိုင်ရသည်။ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်စဉ်နှင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်ပြီးအခြေအနေများတွင် အမျိုးသမီးများ၏ သေဆုံးမှုနှုန်းနှင့် ထိခိုက်နာမကျန်းဖြစ်မှုနှုန်း မြင့်မားနေခြင်းမှာလည်း ၎င်းတို့သည် လုံလောက်သော ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု၊ အစားအစာနှင့်အာဟာရ၊ ရေနှင့် သန့်ရှင်းရေး၊ ပညာရေး၊ နည်းပညာနှင့် သတင်းအချက်အလက်များကို လက်လှမ်းမီရရှိနိုင်ရန်အတွက် ကြိုးပမ်းရာတွင် ကြုံတွေ့ခံစားနေရသည့် တန်းတူမညီမျှမှု၊ မမျှတမှုများ၏ အကျိုးဆက်ရလဒ်များဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်စီမံချက်များနှင့် အကောင်ထည်ဖော်ခြင်းများတွင် ကျား၊ မ ရေးရာကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားဆောင်ရွက်ရန် ပျက်ကွက်ခြင်းသည်လည်း သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကာကွယ်လုပ်ဆောင်ခြင်းများဖြစ်သည့် အစောပိုင်းသတိပေးစနစ်များ၊ ခိုလှုံရာနေရာနှင့်ကယ်ဆယ်ရေးအစီစဉ်များတွင် မတူကွဲပြားသည့် အမျိုးသမီးများဖြစ်သော မသန်စွမ်းအမျိုးသမီးများ၊ သက်ကြီးရွယ်အိုအမျိုးသမီးများနှင့် ဌာနေတိုင်းရင်းသူအမျိုးသမီးများကို လျစ်လျူရှုထားသကဲ့သို့ဖြစ်နေသည်။

၅။ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်စဉ်နှင့် ကျရောက်အပြီးတွင် အမျိုးသမီးနှင့် မိန်းကလေးငယ်များသည် ကျား၊ မ အခြေပြုအကြမ်းဖက်မှုများကို ခံစားရနိုင်ခြေအမြင့်ဆုံးနှင့် ရင်ဆိုင်နေရသည်။ လူမှုကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရေး အစီအမံများမရှိခြင်း၊ စားနပ်ရိက္ခာဖူလုံမှုမရှိသည့် အခြေအနေနှင့်အတူ ကျား၊ မ အခြေပြုအကြမ်းဖက်မှုများအတွက် အပြစ်ပေး အရေးယူခြင်းများမရှိသည့်အခြေအနေများတွင် အမျိုးသမီးနှင့် မိန်းကလေးငယ်များသည် ၎င်းတို့ကိုယ်တိုင်နှင့် ၎င်းတို့မိသားစုအတွက် အစားအစာနှင့် အခြားသောအခြေခံလိုအပ်ချက်များကို လက်လှမ်းမီရရှိနိုင်ရန်ကြိုးပမ်းနေ ရင်းဖြင့် လိင်အကြမ်းဖက်မှုများနှင့် အခြားသောခေါင်းပုံဖြတ်မှုများကို ကြုံတွေ့နေရသည်။ ကယ်ဆယ်ရေးစခန်းများနှင့် ခေတ္တနေထိုင်ရာနေရာများတွင် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာလုံခြုံမှုကင်းမဲ့ခြင်းအပြင် စိတ်ချရပြီး လက်လှမ်းမီနိုင်သော သောက်သုံးရေနှင့် မိလ္လာစနစ်များ မရရှိနေခြင်းအခြေနေများသည်လည်း အမျိုးသမီးနှင့် မိန်းကလေးငယ်များအပေါ် ကျား၊ မ အခြေပြုအကြမ်းဖက်မှုများကို ပိုမိုတိုးပွားလာစေသည်။ မသန်စွမ်းအမျိုးသမီးနှင့် မိန်းကလေးများသည်လည်း ၎င်းတို့၏ ခန္ဓာပိုင်းဆိုင်ရာ အားနည်းခြင်းကြောင့် ကန့်သတ်ချက်များနှင့် ဆက်သွယ်ပြောဆိုရန်အခက်အခဲများ၊ အခြေခံဝန်ဆောင်မှုများကို လက်လှမ်းမမီနိုင်ခြင်းများကြောင့် ကျား၊ မအခြေပြုအကြမ်းဖက်မှုများနှင့် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အမြတ်ထုတ်ခြင်းများကို ခံရနိုင်ခြေမြင့်မားစေသည်။ အိမ်တွင်းအကြမ်းဖက်မှုများ၊ စောစီးစွာ သို့မဟုတ် အတင်းအဓမ္မ လက်ထပ်ထိမ်းမြားခြင်း၊ လူကုန်ကူးခြင်းနှင့် ပြည့်တန်ဆာအဖြစ် အတင်းအဓမ္မစေခိုင်းခံရခြင်းများကို သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်ခြင်း၏ နောက်ဆက်တွဲဆိုးကျိုးများအဖြစ် တွေ့ရှိရသည်။

၆။ အမျိုးသမီးနှင့် မိန်းကလေးငယ်များအနေဖြင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်နှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုဒဏ်ကို ပိုမိုခံစားနိုင်ရခြေအမြင့်ဆုံးနှင့် အလားအလာအရှိဆုံးဖြစ်နေစေခြင်းသည် စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုအပေါ်အခြေ တည်ပြီးဖြစ်

နေသည့်အတွက် ၎င်းတို့ကိုလျှော့ချနိုင်သည်။ ဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်လွယ်နှုန်း အနိမ့်အမြင့်သည် ကြုံတွေ့ရသည့် ဘေးအန္တရာယ်အမျိုးအစား၊ ပထဝီမြေပြင်အနေအထားနှင့် လူမှုယဉ်ကျေးမှုအခြေအနေအများအပေါ်မူတည်၍ ကွဲပြားနိုင်သည်။

၇။ အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများအား ဘေးအန္တရာယ်များ၏အကျိုးဆက်များမှ ကာကွယ်ပေးခံရခြင်းကို လိုအပ်သည့် ဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်လွယ်သော အစုအဖွဲ့များအဖြစ် အမျိုးအစားခွဲခြားသတ်မှတ်ထားခြင်းကြောင့် ဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်ပြီးနောက် စီမံခန့်ခွဲခြင်း၊ ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုလျှော့ချရေးနှင့် လိုက်လျောညီထွေစွာနေထိုင်နိုင်ရေး နည်းဗျူဟာများချမှတ်ရာတွင် အမျိုးသမီးများ၏ အရေးကြီးသည့် ပါဝင်ပံ့ပိုးမှုအခန်းကဏ္ဍများကို အသိမှတ်ပြုရန် ပျက်ကွက်စေသည်။ ရည်ရှည်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု၊ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချမှုနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းရည်မှန်းချက်များ အောင်မြင်စေရန်အကောင်ထည်ဖော်ဆောင်ရွက်နေစဉ်တွင် အမျိုးသမီးများ ပြည့်ပြည့်ဝဝနှင့် ထိထိရောက်ရောက် ပါဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် ကောင်းမွန်စွာရေးဆွဲထားသော သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေးနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုဆိုင်ရာ အစပျိုးလုပ်ဆောင်ခြင်းအစီအစဉ်များသည် အမျိုးသမီးများအတွက် တသမတ်တည်းသော ကျား၊ မရေးရာတန်းတူညီမျှမှုရရှိရေးနှင့် စွမ်းရည်မြှင့်တင်မှုများကို ပိုမိုမြင့်တက်စေသည်။ ထို့ကြောင့် ကျား၊မရေးရာတန်းတူညီမျှမှုရှိခြင်းသည် ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲသော ဖွံ့ဖြိုးရေးရည်မှန်းချက်များကို အကောင်အထည်ဖော်ရန်အတွက် လိုအပ်ချက်တစ်ခုဖြစ်ကြောင်း အလေးအနက်ထားသင့်သည်။

၈။ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များကြောင့် တွေ့မြင်လာရသော အမျိုးသမီးများ၏ လူ့အခွင့်အရေးများကို အကောင်ထည်ဖော်ရန်အတွက် ကြီးမားသောစိန်ခေါ်မှုများနှင့် အခွင့်အလမ်းများအရ အမျိုးသမီးများအပေါ် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုပပျောက်ရေးကော်မတီသည် အမျိုးသမီးများအပေါ် နည်းမျိုးစုံဖြင့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုပပျောက် ရေးသဘောတူစာချုပ်အရ နိုင်ငံများအား သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချခြင်းနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့်ပတ်သက်သော ၎င်းတို့လုပ်ဆောင်ပေးရမည့်တာဝန်ဝတ္တရားများအား အကောင်ထည်ဖော်နိုင်ရေးအတွက် တိကျသော လမ်းညွှန်ချက်များပေးခဲ့သည်။ နိုင်ငံများမှ တင်သွင်းလာသောအစီရင်ခံစာများအား ထည့်သွင်းသုံးသပ်ခြင်းများနှင့် အထွေထွေအကြံပြုချက်များအရ ကော်မတီမှ နိုင်ငံတော်နှင့် တာဝန်ရှိပါဝင်သက်ဆိုင်သူများသည် ဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်မှုနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် အမျိုးသမီးများအား ခွဲခြားဆက်ဆံမှုကို ထိရောက်စွာဖြေရှင်းနိုင်ရန်အတွက် ဥပဒေများနှင့် မူဝါဒများချမှတ်ခြင်း၊ ဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေးနှင့် လိုက်လျောညီထွေဖြစ်စေရန် မဟာဗျူဟာချမှတ်ခြင်းများ၊ ငွေကြေးချမှတ်ပေးခြင်းနှင့် အခြားသောလုပ်ဆောင်မှုများအား တိကျသောလုပ်ငန်းစဉ်အဆင့်ဆင့်နှင့် လုပ်ဆောင်ရန် တာဝန်ရှိသည်ဟု အထူးအလေးပေးပြောဆိုထားသည်။ ကျား၊ မ ရေးရာနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းဆိုင်ရာထုတ်ပြန်ချက်တွင် ကော်မတီအနေဖြင့် တာဝန်ရှိသော သက်ဆိုင်ပါဝင်သူများအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့် သဘောဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေးအစီအမံများသည် ကျား၊ မ ရေးရာကိုထည့်သွင်းစဉ်းစားခြင်း ဌာနေတိုင်းရင်းသားများ၏ အသိပညာဗဟုသုတများကို အလေးထားထည့်သွင်းဆောင်ရွက်ခြင်းနှင့် လူ့အခွင့်အရေးကိုလေးစားလိုက်နာခြင်းများရှိသည်မှာ သေချာနေစေရမည်။ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေးအစီအမံများတွင်လည်း အမျိုးသမီးများပါဝင်နိုင်မှုနှင့် အဆင့်တိုင်းတွင် ဆုံးဖြတ်ချက်ချနိုင်ရေးအတွက် အာမခံနိုင်ရမည်ဖြစ်သည်။

၉။ ကော်မတီမှ အခြားသောကုလသမဂ္ဂလူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာယန္တရားများဖြစ်သည့် လူ့အခွင့်အရေးကောင်စီနှင့် အထူးလုပ်ထုံးလုပ်နည်းလုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိသူများအပါအဝင် စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှု အခွင့်ရေးဆိုင်ရာကော်မတီ၊ မသန်စွမ်းသူများအခွင့်အရေးဆိုင်ရာကော်မတီနှင့် ကလေးသူငယ်အခွင့်ရေး ဆိုင်ရာကော်မတီများသည် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်း၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ပျက်စီးခြင်းနှင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များ၏ ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုများ အကြိမ်ရေများပြားလာခြင်းကို ရည်ညွှန်းပြောဆိုထောက်ပြလာကြသည်ကို သတိပြုမိသည်ဖြစ်သည်။ ထိုယန္တရားများမှလည်း နိုင်ငံတော်

အစိုးရနှင့် တာဝန်ရှိပါဝင် သက်ဆိုင်သူများမှ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များ၏ လူအခွင့်အရေးအပေါ် မကောင်းသည့်ဆိုးကျိုးများသက်ရောက်မှု လျှော့ချရန်၊ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေးနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုနှင့်လိုက်လျောညီထွေဖြစ်အောင် ဆောင်ရွက်ရန် နည်းပညာနှင့် ဘဏ္ဍာရေးအထောက်အပံ့များ ဆောင်ရွက်ပေးရန်အတွက် တာဝန်ဝတ္တရာများရှိကြောင်းကိုလည်း အတည်ပြုပြောဆိုထားသည်။

(2) &nf(Gf:uf£Sh,f ,f

၁၀။ သဘောတူစာချုပ်ပါ အပိုဒ်-၂၁(၁)အရ ယခုအထွေထွေတိုက်တွန်းချက်သည် နိုင်ငံများအား သဘာဝဘေးအန္တ ရယ်လျှော့ချရေးနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းများနှင့်ပတ်သက်၍ ၎င်းတို့လုပ်ဆောင်ရမည့် တာဝန်ဝတ္တရားများအား အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် လမ်းညွှန်ပေးသည်။ စာချုပ်ပါအပိုဒ်(၁၈)အရ နိုင်ငံများအနေဖြင့် ၎င်းတို့တင်သွင်းသည့် အစီရင်ခံစာများတွင် ဘဝ၏နယ်ပယ်အသီးသီးရှိ အမျိုးသမီးများနှင့်အမျိုးသားများကြား တန်းတူညီမျှရှိမှုကိုသေချာစေရန် အထွေထွေတာဝန်ဝတ္တရားများဖြင့် ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းပေးသင့်သည်ဖြစ်ပြီး၊ ထို့နည်းတူ ရေကြီးခြင်းနှင့် ဟာရီကိန်းမုန်တိုင်းကဲ့သို့သော ပြင်းထန်ဆိုးရွားသည့် ရာသီဥတုအခြေအနေများ၊ ဝင်ရိုးစွန်းရေခဲပြင်များနှင့် ရေခဲမြစ်များ အရည်ပျော်မှုကဲ့သို့သော တဖြည်းဖြည်းအချိန်ယူဖြစ်ပျက်နေသည့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းများ၊ မိုးခေါင်ခြင်းနှင့် ပင်လယ်ရေမျက်နှာပြင်မြင့်တက်မှုစသည့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များ အထူးသဖြင့်ထိခိုက်နိုင်သည့် သူများ၏ အခွင့်အရေးများကို သဘောတူစာချုပ်ပါအခွင့်အရေးများနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး တိကျသည့် အာမခံချက်များထားရှိ ရမည်ဖြစ်သည်။

၁၁။ ယခုအထွေထွေတိုက်တွန်းချက်အား အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ၊ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာနှင့် ဒေသတွင်း အစိုးရမဟုတ်သောအဖွဲ့အစည်းများ၊ ပညာရှင်များ၊ သိပ္ပံပညာရှင်များ၊ ဆေးဘက်ဆိုင်ရာဝန်ထမ်းများ၊ အလုပ်ရှင်များနှင့် အခြားသော သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေး၊ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့် ပတ်သက်သော လှုပ်ရှားမှုများတွင် သက်ဆိုင်ပါဝင်နေသူများ၏ လုပ်ငန်းဆောင်တာများကို အသိပေးရန်အတွက်လည်း အသုံးပြုနိုင်သည်။

၁၂။ ယခုအထွေထွေတိုက်တွန်းချက်၏ရည်မှန်းချက်မှာ ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှု၏ ဆိုးကျိုးများကိုလျော့ပါးစေရေးအတွက် အရေးတကြီးလိုအပ်ချက်များကို အလေးပေးဆောင်ရွက်ရန်နှင့် ကျား၊ မ တန်းတူညီမျှမှုကို ရရှိရန်အတွက် လုပ်ဆောင်ရမည့် လိုအပ်သောအဆင့်များကို မီးမောင်းထိုးပြရန်ဖြစ်ပြီး ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုနှင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်သည့် အခြေအနေများ၏ တစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်းစီနှင့် လူမှုအသိုင်းဝိုင်းများ၏ ခံနိုင်ရည်ရှိမှုကို ပိုမိုတောင့်တင်းခိုင်မာလာစေရန်ဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များသည် အမျိုးသမီးများ၏လူအခွင့်အရေးများအပေါ် သက်ရောက်စေမည့်ဆိုးကျိုးများကို အထူးအလေးထားခြင်းအားဖြင့် နိုင်ငံတကာ၏ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေးနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းအပေါ် လိုက်လျောညီထွေစွာနေထိုင်နိုင်ရေးဆောင်ရွက်မှု လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် တာဝန်ယူမှုတာဝန်ခံမှုနှင့် အပြန်အလှန်အားဖြည့်ပေးရန်အတွက်လည်း ရည်ရွယ်ပါသည်။

၁၃။ ယခုအထွေထွေတိုက်တွန်းချက်တွင် ကော်မတီသည် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုလျှော့ချရေးနှင့် လိုက်လျောညီထွေစွာ နေထိုင်နိုင်ရေးလုပ်ဆောင်မှုများ၏ ကျား၊ မ ရေးရာရှုထောင့်များကို ပြည့်ပြည့်စုံစုံခြုံငုံဖော်ပြထားခြင်းမရှိသည့်နည်းတူ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့်သက်ဆိုင်သော သဘာဝဘေးအန္တရာယ်နှင့် တခြားသောဘေးအန္တရာယ်များကိုလည်း ကွဲပြားခြားနားစွာ ဖော်ပြထားခြင်းမရှိပါ။ သို့သော်လည်း အလေးအနက်ထားသင့်သည်မှာ မျက်မှောက်ခေတ်တွင်ဖြစ်ပေါ်နေသော သဘာဝဘေးအန္တရာယ်အများစုမှာ လူသားများကြောင့်ဖြစ်ပျက်နေသော ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းများကြောင့်ဖြစ်ပြီး၊ ယခုဖော်ပြထားသော တိုက်တွန်းအကြံပြုချက်များသည် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့် တိုက်ရိုက်မသက်ဆိုင်သောဘေး

အန္တရာယ်များအတွက်လည်း အကျုံးဝင်သည်ကိုဖြစ်သည်။ လက်ရှိအထွေထွေတိုက်တွန်းချက်၏ရည်ရွယ်ချက်အရ သဘာဝတရားကြောင့် သို့မဟုတ် လူသားများကြောင့် ပမာဏသေးငယ်သည်ဖြစ်စေဖြစ် ကြီးသည်ဖြစ်စေဖြစ်၊ အကြိမ်ရေများသည်ဖြစ်စေဖြစ်၊ နည်းသည်ဖြစ်စေဖြစ်၊ ရုတ်တရက် သို့မဟုတ် တဖြည်းဖြည်းအချိန်ယူပြောင်းလဲလာသည်ဖြစ်စေဖြစ်၊ ထို့အတူ ၂၀၁၅-၂၀၃၀ကာလတွင် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျော့ချရေးအတွက် Sendi လုပ်ငန်းမူဘောင်တွင် ဖော်ပြထားသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်၊ နည်းပညာ၊ ဇီဝဗေဒတို့နှင့် ဆက်နွယ်နေသော အန္တရာယ်များအားလုံးအပါအဝင် ဓါတုဗေဒ၊ နျူကလီးယားနှင့်ဇီဝဗေဒဆိုင်ရာအန္တရာယ်များကိုလည်း သဘာဝဘေး အန္တရာယ်များအဖြစ် သတ်မှတ်ထားသည်ဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့သော အန္တရာယ်များတွင် နိုင်ငံတော်အစိုးရနှင့် အစိုးရမဟုတ်သောတာဝန်ရှိသူများ၏ မည်သည့်လက်နက်အမျိုးစားများကိုမဆို စမ်းသပ်ခြင်းနှင့် အသုံးပြုခြင်းများလည်း ပါဝင်သည်။

၁၄။ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်နိုင်ခြေ လျော့ချနိုင်ရန်အလို့ငှာ နိုင်ငံများအနေဖြင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်း၏ ဆိုးကျိုးများကို လျော့ချရန်နှင့် လိုက်လျောညီထွေဖြစ်အောင် ထိရောက်စွာလုပ်ဆောင်ရန် တာဝန်ဝတ္တရားများရှိသည်ကို နိုင်ငံတကာလူ့အခွင့်ရေးဆိုင်ရာယန္တရားများမှ အသိအမှတ်ပြုထားပြီးဖြစ်သည်။ မြေမှထုတ်ယူရရှိသော သဘာဝလောင်စာများနှင့် ဖန်လုံအိမ်ဓါတ်ငွေ့ထုတ်လွှတ်မှု၊ သတ္တုတူးဖော်ရေးကဲ့သို့ ထုတ်ယူခြင်းနှင့်စပ်လျဉ်းသော စက်မှုလုပ်ငန်းများ၏ အန္တရာယ်၊ ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာအကျိုးသက်ရောက်မှုများကို ကန့်သတ်ခြင်းနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းဆိုင်ရာ ရန်ပုံငွေခွဲဝေခြင်းတို့သည် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များ၏ လူ့အခွင့်အရေးအများအပေါ် ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုများကို လျော့ချရန်အတွက် အရေးကြီးသောအဆင့်များဖြစ်သည်။ မည်သည့် လျော့ချရေး သို့မဟုတ် လိုက်လျောညီထွေစွာနေထိုင်နိုင်ရေး အစီအမံများကိုမဆို လူ့အခွင့်အရေးအခြေခံမှုများဖြစ်သော တန်းတူညီမျှရှိမှု၊ ခွဲခြားဆက်ဆံမှု မရှိခြင်း၊ ပါဝင်နိုင်မှုနှင့် လုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိမှု၊ တာဝန်ယူတာဝန်ခံမှုနှင့် တရားမျှတခြင်းကိုရရှိမှု၊ ပွင့်လင်းမြင်သာမှု၊ တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုတို့နှင့်အညီ ထိရောက်သော နည်းလမ်းများကို ရေးဆွဲအကောင်ထည်ဖော်သင့်သည်။

၁၅။ ယခုအထွေထွေတိုက်တွန်းချက်သည် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းကို တားဆီးကာကွယ်ရန်၊ လျော့ချရန်နှင့် တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်ရန်အတွက် ထိရောက်သောအစီအမံများပြုလုပ်သည့် အခြေအနေတွင် နိုင်ငံတော်အစိုးရနှင့် အစိုးရမဟုတ်သော တာဝန်ရှိသူများအနေဖြင့် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာဥပဒေများနှင့်အညီ အမျိုးသမီးနှင့် မိန်းကလေးငယ်များ၏ လူ့အခွင့်အရေးများသည် လေးစားခြင်း၊ ကာကွယ်ပေးခြင်းနှင့် ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်းရှိသည်မှာ သေချာနေစေရန်အတွက်ဖြစ်သည်။ သဘောတူစာချုပ်၏ အထွေထွေအခြေခံမှုများနှင့် သက်ဆိုင်လျော်ညီနေသည့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်မှုနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်း၊ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်မှုနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းကိုလျော့ချရန်လုပ်ဆောင်လုပ်မည့် အထူးအစီအမံများ၊ အထူးအလေးထားရမည့် နယ်ပယ်များကို တာဝန်ရှိသော သက်ဆိုင်ပါဝင်သူများမှ လုပ်ငန်းများဆောင်ရွက်ရာတွင် နှစ်ဦးနှစ်ဖက် အပြန်အလှန်ပံ့ပိုးပေးရမည့် နယ်ပယ်(၃)ခုအဖြစ် သတ်မှတ်ထားသည်။

(3) trd;orD;t m;enf;rdef;uav;i,frsm;\ vl·tcGifhta&; oabmwlpmcsKyfESifh tjcm;oufqdkifonfh EdkifiHwum rlabmif;rsm;

၁၆။ သဘောတူစာချုပ်သည် အမျိုးသမီးများ၏လူ့အခွင့်အရေးကို ကာကွယ်မြှင့်တင်ပေးထားသည် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့် ဘေးအန္တရာယ်ကာကွယ်ခြင်း၊ လျော့ချရေး၊ တုန့်ပြန်ခြင်း၊ ပြန်လည်ကုစားခြင်းနှင့် လိုက်လျောညီထွေစွာနေထိုင်

ရေးအဆင့်တိုင်းတွင် ထည့်သွင်းအသုံးပြုရမည်ကို သဘောပေါက်ထားရမည် ဖြစ်သည်။ သဘောတူစာချုပ်အပြင် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်မှုလျှော့ချရေး၊ ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှု လျှော့ချရေးနှင့် လိုက်လျောညီထွေနေထိုင်နိုင်ရေး၊ လူသားချင်းစာနာထောက်ထားမှုအထောက်အပံ့များနှင့် ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲသော ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးလုပ်ငန်းများကို လွှမ်းမိုးထိန်းချုပ်၍ များစွာသော နိုင်ငံတကာမူဘောင်များစွာသည် ကျား၊ မ တန်းတူညီမျှရေးကို ဖြည့်ဆည်းပေးနိုင်ရမည် ဖြစ်သည်။ ၎င်းလမ်းညွှန်ချက်များကို သဘောတူစာချုပ်ပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့်အတူယှဉ်တွဲဖတ်ရှုသင့်သည်။

၁၇။ ၁၉၃၃ ခုနှစ် ပတ်ဝန်းကျင်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုဆိုင်ရာ ရီယိုကြေငြာချက်နှင့် ကျွန်ုပ်တို့လိုလားသည့် အနာဂတ်ခေါင်းစဉ်ဖြင့် ၂၀၁၂ခုနှစ်တွင်ကျင်းပသော ကုလသမဂ္ဂ၏ ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲသော ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးညီလာခံ၏ ရလဒ်စာရွက်စာတမ်းများတွင် ဖွံ့ဖြိုးဆဲကျွန်းနိုင်ငံငယ်များ၏ ထိခိုက်လွယ်သောအခြေအနေများနှင့် ကျား၊ မ တန်းတူညီမျှရေးအခြေခံမှုများကို ထပ်ခါတလဲလဲအသိပေးဖော်ပြထားပြီး ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့်သက်ဆိုင်သည့် ပဏာမခြေလှမ်းတိုင်း၊ လုပ်ဆောင်မှုတိုင်းတွင် အမျိုးသမီးများနှင့် ဌာနေတိုင်းရင်းသားများပါဝင်မှုကို သေချာစေရန် ထပ်မံအတည်ပြုပေးထားခဲ့သည်။

၁၈။ ဆန်ဒိုင်လုပ်ငန်းမူဘောင်တွင် သဘာဝဘေးအန္တရာယ် ထိရောက်စွာစီမံခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်များကို ပုံဖော်ရေးဆွဲခြင်း၊ အရင်းအမြစ်နှင့် ကျား၊ မ ရေးရာကိုအလေးနက်ထားသည့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေး မူဝါဒများ၊ လုပ်ငန်းစဉ်များနှင့် လုပ်ငန်းအစီအစဉ်များတွင် အမျိုးသမီးများနှင့် ၎င်းတို့၏ပါဝင်နိုင်မှုသည် အရေးပါကြောင်းနှင့် ဘေးအန္တရာယ်လွန်ကာလအခြေအနေများတွင် အခြားသောပြောင်းလဲလုပ်ဆောင်နိုင်မည့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းလုပ်ငန်းများတွင် အမျိုးသမီးများ အဆင်သင့်ဖြစ်နေစေရန်အတွက် လုံလောက်သော စွမ်းရည်မြှင့်တင်ရေးအစီအမံများလိုအပ်သည်ကို အလေးထားဖော်ပြထားသည်။ အမျိုးသမီးများအား အများပြည်သူမြင်သာအောင် စွမ်းဆောင်ရည်မြှင့်တင်ပေးခြင်းသည် ကျား၊ မ ရေးရာ သာတူညီမျှဖြစ်မှုသို့ ဦးတည်မြှင့်တင်ပေးနေပြီး ပြန်လည်ထူထောင်ရေး၊ တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်ခြင်း၊ ပြန်လည်ကုစားခြင်းနှင့် ပြန်လည်တည်ဆောက်ခြင်းများကို တစ်ကမ္ဘာလုံးအတိုင်းအတာဖြင့် လက်လှမ်းမီနိုင်သည့်ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းနည်းများကိုလည်း အလေးထားဖော်ပြထားသည်။

၁၉။ ကုလသမဂ္ဂ၏ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းဆိုင်ရာသဘောတူညီချက်လုပ်ငန်းမူဘောင်တွင် နိုင်ငံများအနေဖြင့် သာတူညီမျှကိုအခြေခံသော ၎င်းတို့၏ သဘောသဘာဝတူညီသော်လည်း ကွဲပြားခြားနားသည့် တာဝန်ဝတ္တရားများနှင့် တတ်နိုင်စွမ်းများသည် လျော်ညီသော ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းဆိုင်ရာ အရေးယူလုပ်ဆောင်မှုများပြုလုပ်ရန် တရားဝင်တောင်းဆိုထားသည်။ ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုသည် လူတိုင်းအပေါ်သက်ရောက်မှုရှိသော်လည်း ဖန်လုံအိမ်ဓါတ်ငွေ့ထုတ်လွှတ်မှုတွင် အနည်းဆုံးပါဝင်ခဲ့သည့်နိုင်ငံများ၊ ဆင်းရဲနွမ်းပါးစွာနေထိုင်ရသောသူများ၊ ကလေးသူငယ်များနှင့် အနာဂတ်မျိုးဆက်သစ်များမှာ အထိခိုက်ဆုံးဖြစ်ကြောင်းလက်ခံအသိမှတ်ပြုထားသည်။ ရာသီဥတုသမမျှတမှုရှိနေစေရန်အတွက် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်း၏ ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုများကို လျှော့ချရန်နှင့် လိုက်လျောညီထွေနေထိုင်နိုင်ရန် တစ်ကမ္ဘာလုံးအတိုင်းအတာဖြင့်ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်ခြင်း၊ အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးငယ်များအပါအဝင် ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုများကျရောက်နိုင်ခြေများသည့် နိုင်ငံများ၊ အစုအဖွဲ့များနှင့် တစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်းစီ၏ လိုအပ်ချက်များ ဦးစားပေးလုပ်ဆောင်ပေးခြင်းများရှိ နေရန်လိုအပ်သည်။

၂၀။ ၂၀၁၄ ခုနှစ် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂသဘောတူစာချုပ်မူဘောင်တွင် ကျား၊ မရေးရာ Lima လုပ်ငန်းအစီအစဉ်ခေါင်းစဉ်ဖြင့်၊ ဆုံးဖြတ်ချက်အမှတ် ၁၈/CP.၂၀ ကိုလက်ခံကျင့်သုံးခဲ့ပြီး ၎င်းအစီအစဉ်တွင် သဘောတူစာချုပ်အရဖွဲ့စည်းထားသောယန္တရားများတွင် အမျိုးသမီးများထိရောက်စွာပါဝင်နိုင်မှုကို လမ်းညွှန်ပေးမည့်ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ရေးဆွဲထားသည် ကျား၊ မရေးရာအလေးပေးသည့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းဆိုင်ရာမူဝါဒများကို အောင်မြင်စေခြင်းနှင့် ကျား၊ မရေးရာညီမျှမှုကို မြှင့်တင်ပေးသည့်အစီစဉ်တစ်ရပ်ကို ချမှတ်ထားသည်။ ၂၀၁၇ ခုနှစ် စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများ၏ ညီလာခံတွင် ကျား၊ မ ရေးရာ စီမံချက်ချမှတ်ခြင်းခေါင်းစဉ်ဖြင့်၊ ဆုံးဖြတ်ချက်အမှတ် ၃/CP.၂၃ ကိုလက်ခံကျင့်သုံးခဲ့ပြီး၊ ၎င်းအစီ

အစဉ်တွင် အမျိုးသမီးများ၏ အပြည့်အဝ၊ တန်းတူညီမျှနှင့် အဓိပ္ပါယ်ပြည့်ဝသောပါဝင်မှုကို တိုးမြှင့်ရန်၊ ကျား၊ မ ရေးရာ အလေးထားတုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်သည့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းမူဝါဒများနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းလုပ်ဆောင်မှု အစိတ်အပိုင်းများအားလုံးတွင် ကျား၊ မရေးရာရှုထောင့်များကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန်အတွက် သဘောတူထားခဲ့ကြသည်။

၂၁။ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂသဘောတူစာချုပ်မူဘောင်၊ စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများ၏ ညီလာခံ ပါရီသဘောတူညီချက်တွင် စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများသည် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုကို အရေးယူလုပ်ဆောင်ဖြေရှင်းရာတွင် ၎င်းတို့၏ အသီးသီးသော လူ့အခွင့်အရေးတာဝန်ဝတ္တရားများ၊ ကျန်းမာရေးရရှိခံစားခွင့်၊ ကျား၊ မ ရေးရာတန်းတူညီမျှမှု၊ အမျိုးသမီးများစွမ်းဆောင်ရည်မြှင့်တင်ပေးခြင်း၊ မျိုးဆက်များ တန်းတူညီမျှရှိမှု၊ ဌာနေတိုင်းရင်းသားများ၊ ဒေသခံလူ့အဖွဲ့အစည်းများ၊ ရွှေ့ပြောင်းလုပ်သားများ၊ ကလေးသူငယ်များ၊ မသန်စွမ်းသူများနှင့် ထိခိုက်လွယ်သောအခြေအနေများတွင် နေထိုင်သူများ၏အခွင့်အရေးများအား လေးစားခြင်း၊ မြှင့်တင်ပေးခြင်းနှင့် ထည့်သွင်းစဉ်းစားပေးရမည်ကို သတိပြုမိခဲ့ပြီး ဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအနေဖြင့် ဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေးနှင့် လိုက်လျောညီထွေစွာ နေထိုင်နိုင်ရေးအတွက် စွမ်းရည်မြှင့်တင်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်များသည် ထိခိုက်လွယ်သောအစုအဖွဲ့များ၊ လူမှုအဖွဲ့အစည်းများနှင့် ဂေဟဗေဒစနစ်များကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားထားသည့် အပြည့်အဝပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိသော၊ ပူးပေါင်းပါဝင်လုပ်ဆောင်နိုင်သော၊ ကျား၊ မ ရေးရာကိုအလေးထားတုံ့ပြန်သော အစီအမံများဖြစ်သင့်သည်။

၂၂။ ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲသော ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးမျှော်မှန်းချက်များတွင် မျှော်မှန်းချက်အမှတ် ၃-၆ နှင့် ၁၀ တွင်ပါဝင်သည့် ကျား၊ မရေးရာတန်းတူညီမျှမှုနှင့် မျှော်မှန်းချက် ၁၁ နှင့် ၁၃တွင်ပါဝင်သည့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချခြင်းစသော အရေးကြီးသည့် ရည်မှန်းချက်များပါဝင်သည်။

၂၃။ ၂၀၁၅ ခုနှစ် အက်ဒစ်အဘာဘာတွင် ကျင်းပခဲ့သည့် တတိယအကြိမ် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုဆိုင်ရာ ဘဏ္ဍာရေးအပြည်ပြည်ဆိုင်ရာညီလာခံတွင် ပါဝင်တက်ရောက်သူများက ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုနှင့် လိုက်လျောညီထွေစွာ နေထိုင်ခြင်းနှင့် ဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေးနှင့် ဆက်စပ်နေသောစာတမ်းများကို လက်ခံကျင့်သုံးခဲ့ကြပြီး စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများကိုလည်း ဖွံ့ဖြိုးရေးဆိုင်ရာဘဏ္ဍာရေးတွင် ထိုအကြောင်းအရာများကို ထည့်သွင်းရေးဆွဲရန်အတွက် တရားဝင်တောင်းဆိုထားသည်။

၂၄။ ၂၀၁၆ ကမ္ဘာ့လူသားချင်းစာနာမှုဆိုင်ရာ ထိပ်သီးအစည်းအဝေးတွင် ပါဝင်တက်ရောက်သူများက ဘေးအန္တရာယ်ကြိုတင်ပြင်ဆင်မှုနှင့် တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်မှုများအပါအဝင် လူသားချင်းစာနာထောက်ထားပံ့ပိုးမှုဆိုင်ရာ လုပ်ဆောင်မှုများတွင် ကျား၊ မ ရေးရာတန်းတူညီမျှရှိမှု၊ အမျိုးသမီးများ၏စွမ်းဆောင်ရည်ကို မြှင့်တင်ပေးခြင်းနှင့် အမျိုးသမီးများ၏အခွင့်အရေးများသည် ထောက်တိုင်များဖြစ်လာစေရန်တောင်းဆိုထားသည်။ ထို့အတူ ၂၀၁၆ ခုနှစ်မြို့ပြအစီစဉ်အသစ်၊ ကုလသမဂ္ဂ၏ အိုးအိမ်နှင့် ရေရှည်တည်တံ့သော မြို့ပြဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုဆိုင်ရာညီလာခံ (Habitat III) တွင် ပါဝင်တက်ရောက်သူများက မြို့ပြဖွံ့ဖြိုးမှုသည် ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲပြီး ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုလျှော့ချခြင်းနှင့် လိုက်လျောညီထွေစွာနေထိုင်ခြင်းကို အထောက်အကူပြုနေသည်မှာ သေချာနေစေရန်အတွက် ကျား၊ မ အလေးထားတုံ့ပြန်သော အစီအမံများလိုအပ်သည်ကို အသိအမှတ်ပြုခဲ့ကြသည်။

(4) ob0ab;tEÅ&m,f avSa&;ESifh oDwkyifvjif ESifhufqkonf oabmwlpmcsKyf taxGaxGtBuHjyKcsuf'rsm;

၂၅။ သဘောတူစာချုပ်၏ ပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့် အခြေခံမူများသည် အလွန်အရေးကြီးပြီး ဥပဒေများ၊ မူဝါဒများ အကြမ်းရေးဆွဲခြင်း၊ အရေးယူဆောင်ရွက်မှုအစီအစဉ်များ၊ လုပ်ငန်းအစီအစဉ်များ၊ ဘတ်ဂျက်များရေး ချမှတ်စီစဉ်ခြင်းများနှင့် အခြား

သော ဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေးနှင့်၊ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့်ဆက်စပ်နေသော အစီအမံများရေးဆွဲခြင်းများအတွက် လမ်းညွှန်မှုတစ်ခုအဖြစ်ဆောင်ရွက်သင့်သည်။

၂၆။ စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအနေဖြင့် အောက်ပါအချက်များအပါဝင် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေးနှင့်၊ ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုနှင့်သက်ဆိုင်သည့် မူဝါဒများ၊ ဥပဒေများ၊ အစီအစဉ်များ၊ လုပ်ငန်းစဉ်များ၊ ငွေကြေးနှင့် အခြားသော လုပ်ဆောင်မှုများအားလုံးသည် ကျား၊ မ ရေးရာကို အလေးထားတုံ့ပြန်ပြီး အခြေခံလူ့အခွင့်အရေးမူများအပေါ်တွင် အခြေခံရမည်ဖြစ်သည်။

(က) တန်းတူညီမျှမှုနှင့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုမရှိခြင်း၊ ဌာနေတိုင်းရင်းသား၊ လူမျိုးစု၊ တိုင်းရင်းသားနှင့် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ လူနည်းစုများကဲ့သို့ များသောအားဖြင့် ဘေးဖယ်ထားခြင်းခံရသော အဖွဲ့မှအမျိုးသမီးနှင့် မိန်းကလေးငယ်များ၊ မသန်စွမ်းအမျိုးသမီးနှင့် မိန်းကလေးငယ်များ၊ ဆယ်ကျော်သက်များ၊ သက်ကြီးရွယ်အိုအမျိုးသမီးများ၊ အိမ်ထောင်မရှိသော အမျိုးသမီးများ၊ အိမ်ထောင်ဦးစီးအမျိုးသမီးများ၊ မုဆိုးမများ၊ ကျေးလက်ဒေသနှင့် မြို့ပြဒေသများရှိ ဆင်းရဲနွမ်း ပါးသောအမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးငယ်များ၊ ပြည့်တန်ဆာအမျိုးသမီးများနှင့် အိုးအိမ်မဲ့၊ နိုင်ငံမဲ့၊ ဒုက္ခသည်၊ ရွှေ့ပြောင်းလုပ်သားအမျိုးသမီးများနှင့် နိုင်ငံရေးခိုလှုံခွင့်တောင်းခံသူအမျိုးသမီးများကို ဦးစားပေးခြင်း၊

(ခ) ပူပေါင်းပါဝင်မှုနှင့် စွမ်းရည်မြှင့်တင်ခြင်း၊ ထိရောက်သောလုပ်ငန်းစဉ်ချမှတ်ခြင်းနှင့် လိုအပ်သောအရင်းအမြစ်များကိုခွဲဝေချထားပေးခြင်းဖြင့် ကွဲပြားခြားနားသော အမျိုးသမီးအုပ်စုများသည် အစိုးရ၏ ဒေသအဆင့်၊ နိုင်ငံအဆင့်၊ နိုင်ငံတကာအဆင့် မူဝဒါရေးဆွဲခြင်း၊ အကောင်ထည်ဖော်ခြင်းနှင့် စောင့်ကြည့်ခြင်းအဆင့်တိုင်းတွင် ပါဝင်ရန်အခွင့်အလမ်းများ အသေအချာရှိနေစေခြင်း၊

(ဂ) တာဝန်ယူမှုတာဝန်ခံမှုနှင့် တရားမျှတမှုရရှိမှု သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုကို တိုက်ရိုက်ဖြစ်စေ၊ သွယ်ဝိုက်၍ဖြစ်စေ အကျိုးသက်ရောက်မှုကိုခံစားခဲ့ရသည့် အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးငယ်များအား လုံလောက်သော အချိန်မီကုစားမှုများပံ့ပိုးပေးသည်မှာ သေချာစေရန်အတွက် သင့်လျော်သော၊ တိကျသောသတင်းအချက်အလက်များနှင့် လုပ်ဆောင်မှုယန္တရားများပံ့ပိုးပေးရန် လိုအပ်ခြင်း၊

၂၇။ ယင်းအထွေထွေအခြေခံမူသုံးခုဖြစ်သော တန်းတူညီမျှမှုနှင့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုမရှိခြင်း၊ ပူးပေါင်းပါဝင်မှုနှင့် စွမ်းရည်မြှင့်တင်ခြင်း၊ တာဝန်ယူမှုတာဝန်ခံမှုနှင့် တရားမျှတမှုရရှိမှုတို့သည် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်မှုလျှော့ချခြင်းနှင့် ဆက်နွယ်နေသော ဝင်ရောက်စွက်ဖက်ဖြေရှင်းခြင်းများအားလုံးသည် သဘောတူစာချုပ်နှင့်အညီ အကောင်ထည်ဖော်ရန်အတွက် အဓိကကျသည်။

(က) တန်းတူညီမျှမှုရှိခြင်းနှင့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုမရှိခြင်း

၂၈။ စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအနေဖြင့် သဘောတူစာချုပ်ပါ အပိုဒ် (၂) တွင် ပူးပေါင်းပါဝင်မှုနှင့် ကျား၊ မ ရေးရာ အလေးထားတုံ့ပြန်မှုဆိုင်ရာ မူဝါဒများကျင့်သုံးခြင်း၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်မှုလျှော့ချခြင်းနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့်သက်ဆိုင်သည့် မဟာဗျူဟာများနှင့် အစီအစဉ်များချမှတ်ခြင်းများအပါအဝင် အမျိုးသမီးနှင့် အမျိုးသားများအကြား တန်းတူညီမျှမှုကို အာမခံပေးနိုင်ခြင်းများအတွက် အဓိကရည်မှန်းချက်နှင့် အထူးစီမံများလုပ်ဆောင်ရန်အတွက် စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများ၏တာဝန်ဝတ္တရားများကို ဖော်ပြထားသည်။ သဘောတူစာချုပ်ပါ အပိုဒ်(၂)တွင် စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများ၏ စာချုပ်ပါနယ်ပယ်အားလုံးတွင် အမျိုးသမီးနှင့် အမျိုးသားများအကြား တန်းတူညီမျှရှိမှုကို သေချာစေရန်နှင့် ထိုအကျိုးသက်ရောက်မှုအတွက် ဥပဒေပြုရေး၊ မူဝါဒအခြေပြုရေးနှင့် အခြားသောအစီအမံများပြုလုပ်ရန်အတွက် အဓိကကျသည့်တာဝန်ဝတ္တရားများကို ဖော်ပြထားသည်။ စာချုပ်ပါ အပိုဒ် ၃ နှင့် ၂၄တွင် အမျိုးသားများနှင့် တန်းတူ

ရှိမှုကိုအခြေခံ၍ နယ်ပယ်အားလုံးတွင် အမျိုးသမီးများဖွံ့ဖြိုးမှုနှင့် တိုးတက်မှုကို အာမခံနိုင်ရန်အတွက် ဥပဒေပြုပေးခြင်းများအပါအဝင် သင့်လျော်သည့်အစီအမံများအားလုံးကို ထပ်မံတိုးချဲ့ဖော်ပြထားသည်။

၂၉။ ရှင်သန်နေထိုင်ရာကိုအခြေပြုသည့်ခွဲခြားဆက်ဆံမှုပုံစံများသည် တမူထူးခြားသော အမျိုးသမီးအစုအဖွဲ့များကို သတင်းအချက်အလက်၊ နိုင်ငံရေးအာဏာ၊ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်နှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်း၏ ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုများကိုလျှော့ချရာတွင် ၎င်းတို့ကိုအကူညီပေးနိုင်သည့် အရင်းအမြစ်နှင့်ပိုင်ဆိုင်မှုများကို လက်လှမ်းမီရရှိနိုင်ရန်အတွက် အကန့်အသတ်ဖြစ်စေသည်။ စာချုပ်ပါအပိုဒ်(၂) အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများ၏ တာဝန်ဝတ္တရားများနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် အထွေထွေတိုက်တွန်းချက်အမှတ် ၂၈ (၂၀၁၀)၊ ထို့နည်းတူ ကျား၊မ ရေးရာ ရှုထောင့်များနှင့်ဆက်စပ်နေသော အမျိုးသမီးများ၏ ဒုက္ခသည်ဖြစ်မှု၊ နိုင်ငံရေးခိုလှုံခွင့်၊ နိုင်ငံသားဖြစ်မှု၊ နိုင်ငံမဲ့ခြင်းများနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် အထွေထွေတိုက်တွန်းချက်အမှတ် ၃၂ (၂၀၁၄)၊ ကျေးလက်နေအမျိုးသမီးများ၏ အခွင့်အရေးနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် အထွေထွေတိုက်တွန်းချက်အမှတ် ၃၄(၂၀၁၆)၊ ကျား၊ မ အခြေပြုအကြမ်းဖက်မှုများနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် အထွေထွေတိုက်တွန်းချက်အမှတ် ၃၅ (၂၀၁၇)မိန်းကလေးငယ်များနှင့် အမျိုးသမီးများပညာသင်ကြားခွင့်နှင့် စပ်လျဉ်းသည့် အထွေထွေတိုက်တွန်းချက်အမှတ် ၃၆ (၂၀၁၇)များတွင် အမျိုးသမီးများအားခွဲခြားဆက်ဆံမှုနှင့် ၎င်းတို့၏ ရှင်သန်နေထိုင်မှုကိုထိခိုက်စေသည့် အခြားအချက်များသည် ခွဲထုတ်၍မရအောင် ဆက်စပ်နေသည်ဟု ကော်မတီမှ ထပ်လောင်းဖော်ပြထားသည်။

၃၀။ ယခုအထွေထွေတိုက်တွန်းချက်တွင် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေးနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာများ၊ အစီစဉ်များ၊ ဥပဒေများနှင့် မူဝါဒများရေးဆွဲရာတွင် ၎င်းတို့၏အခွင့်အရေးများကို လေးစားလိုက်နာရမည့် အခွင့်အရေးရရှိခံစားရမည့် အုပ်စုအားလုံး၏ ပြည့်စုံသောစာရင်းမပါဝင်ပါ။ သဘောတူစာချုပ်၏ အခြေခံအုတ်မြစ်ဖြစ်သော ခွဲခြားဆက်ဆံမှုမရှိခြင်းနှင့် ထိရောက်သောတန်းတူညီမျှမှုဆိုင်ရာမူများအရ စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအနေဖြင့် တိုက်ရိုက် သို့မဟုတ် သွယ်ဝိုက်စွာခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းနှင့် ရှင်သန်နေထိုင်ရာကိုအခြေပြုသည့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများအားလုံးကို ပြန်လည်ကုစားပေးရန် သေချာစေသည့် အထူးအစီအမံများအားလုံးကိုလုပ်ဆောင်ရန်လိုအပ်သည်။ ရှင်သန်နေထိုင်ရာကို အခြေပြု၍ ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများကိုတားမြစ်ထားသည့် ဥပဒေများပြဋ္ဌာန်းပေးခြင်းအပါဝင်၊ ယာယီအထူးလုပ်ဆောင်ချက်များနှင့် အထူးအစီအမံများသည် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့် ဘေးအန္တရာယ်များနှင့်သက်ဆိုင်သည့် မူဝါဒများနှင့် အစီအစဉ်များရေးဆွဲခြင်း၊ အကောင်ထည်ဖော်ခြင်းနှင့် စောင့်ကြည့်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် အမျိုးသမီးနှင့် မိန်းကလေးငယ်ပါဝင်နိုင်မှု သေချာစေရန်အတွက်လိုအပ်သည်။

၃၁။ အထွေထွေတိုက်တွန်းချက် အမှတ် ၂၈ တွင် ဖော်ပြထားချက်အရ စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအနေဖြင့် စာချုပ်တွင်ဖော်ပြထားခြင်းမရှိသည့် နယ်ပယ်များအပါအဝင် ကဏ္ဍများအားလုံးတွင် အမျိုးသမီးများအား ခွဲခြားဆက်ဆံမှုမရှိခြင်းနှင့် နည်းမျိုးစုံဖြင့်ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်း အခြေခံမှုများကို လေးစားလိုက်နာရန်၊ ကာကွယ်ဖြည့်ဆည်းပေးရန်နှင့် နယ်ပယ်အားတွင် အမျိုးသမီးများ၏ တန်းတူညီမျှဖွံ့ဖြိုးမှုနှင့်တိုးတက်မှုရှိသည်ကို သေချာစေရန်အတွက် တာဝန်ဝတ္တရားများရှိသည်။ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေးနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုအခြေအနေများတွင် အမျိုးသမီးနှင့် အမျိုးသားများအကြား တန်းတူညီမျှရှိမှုကို သေချာစေရန်အတွက် စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအနေဖြင့် တိကျသော၊ မျှော်မှန်းချက်ရှိသော၊ တိုင်းတာနိုင်သော အောက်ပါလုပ်ငန်းစဉ်အဆင့်များကို လုပ်ဆောင်ပေးရမည်။

(က) သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေးနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့်သက်ဆိုင်သော ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းမှုများ၊ မူဝါဒများ၊ လုပ်ငန်းစဉ်များနှင့် အစီအစဉ်များတွင် အမျိုးသမီးများအပေါ် ရှင်သန်နေထိုင်မှုကိုအခြေပြုသည့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများအပါအဝင် နည်းမျိုးစုံဖြင့်ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများကို ဖော်ထုတ်ဖယ်ရှားရန်။ ရရှိနိုင်မှု၊ အသုံးပြုမှု၊ စွန့်ပစ်ခြင်း၊ ထိန်းချုပ်မှုများ၊ ပိုင်ဆိုင်မှု၊ မြေယာနှင့် သဘာဝသယံဇာတအရင်းအမြစ်များကို ရရှိခံစားနိုင်ခွင့်များနှင့် စပ်လျဉ်း

သော ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများ၊ ထိုနည်းတူ အမျိုးသမီးများ၏ လွတ်လပ်စွာလှုပ်ရှားသွားလာခွင့်နှင့် စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာအခွင့်အရေးများကို အပြည့်အဝကျင့်သုံးနိုင်ရန်နှင့် အစားအစာ၊ ကျန်းမာရေး၊ အလုပ်အကိုင်နှင့် လူမှုကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရေးဝန်ဆောင်မှုများကို လက်လှမ်းမီရရှိနိုင်ရန် အတားအဆီးဖြစ်စေသောအရာများကို ဖြေရှင်းရန် ဦးစားပေးအနေဖြင့်ထားသင့်သည်။ အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးငယ်များအနေဖြင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေးနှင့်သက်ဆိုင်သည့် သတင်းအချက်အလက်များကို ရှာဖွေခြင်း၊ ရယူနိုင်ခြင်းနှင့် ဝေမျှခြင်းစသော အခွင့်အရေးများကို ကျင့်သုံးနိုင်ရန်အတွက် တိကျသေချာသော မူဝါဒများ၊ လုပ်ငန်းအစီစဉ်များနှင့် မဟာနည်းဗျူဟာများထားရှိခြင်းဖြင့် အမျိုးသမီးများ၏လုပ်ပိုင်ခွင့်ကို ပြုလုပ်ပေးသင့်သည်။

(ခ) ပြည်တွင်း၊ နိုင်ငံတွင်း၊ ဒေသတွင်းနှင့် နိုင်ငံတကာအဆင့်များ၌ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချခြင်းနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းတို့နှင့်သက်ဆိုင်သည့် အစီအမံများရေးဆွဲရာတွင် အမျိုးသမီးနှင့် မိန်းကလေးငယ် များ၏အခွင့်အရေးကို အဓိကထည့်သွင်းစဉ်းစားရန် ထိရောက်သော ယန္တရားများဖန်တီးရန်၊ အရည်သွေးမြင့်ပြီး ထိရောက်သော ဝန်ဆောင်မှုဆိုင်ရာယန္တရားများသည် ယဉ်ကျေးမှုအရ လက်ခံကျင့်သုံးနိုင်ပြီး အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးငယ်များမှ လက်လှမ်းမီရရှိနိုင်မှုကိုသေချာစေရန်အတွက် အစီအမံများထားရှိမည်။

(ခ) ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်းနှင့် လုပ်ပိုင်ခွင့်

(၃၂) သဘာဝဘေးအန္တရာယ်နှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှု၏ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုများ ကာကွယ်ခြင်းနှင့် တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်ခြင်းများကို ထိထိရောက်ရောက် လုပ်ဆောင်နိုင်ရန်နှင့် လူအဖွဲ့အစည်း အလွှာအသီးသီး၏ အတွေးအမြင်ရှုထောင့်များအားလုံးကို ပေါင်းစပ်ထည့်သွင်းထားသည်မှာသေချာစေရန်အတွက် မတူကွဲပြားသော အမျိုးသမီးနှင့် မိန်းကလေးငယ်အစုအဖွဲ့များ၏ ပူးပေါင်းပါဝင်မှုနှင့်၊ ဒေသတွင်းရှိလူမှုအသိုင်းဝိုင်းများနှင့် အစိုးရအုပ်ချုပ်ရေးအဆင့်အမျိုးမျိုးမှ အမျိုးသမီးများ၏ ခေါင်းဆောင်မှုစွမ်းရည်များဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုသည် မရှိမဖြစ်လိုအပ်သည်။ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချခြင်းနှင့်သက်ဆိုင်သည့် မူဝါဒများနှင့် လုပ်ငန်းအစီစဉ်များကို တီထွင်ဖန်တီးခြင်း၊ ရေးဆွဲခြင်း၊ အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းနှင့် စောင့်ကြည့်ခြင်းများပြုလုပ်ခြင်းတွင် မိန်းကလေးငယ်များနှင့် အမျိုးသမီးငယ်များ၏ ပူးပေါင်းပါဝင်မှုကိုမြှင့်တင်ပေးခြင်းသည် မရှိမဖြစ်လိုအပ်သည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ၎င်းတို့အနေဖြင့် ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုများ၏အကျိုးဆက်ကို ဘဝတစ်လျှောက်လုံး ရင်ဆိုင်ခံစားသွားနိုင်ရသော်လည်း မကြာခဏဆိုသလို လျစ်လျူရှုခြင်းခံထားခဲ့ရသော ကြောင့်ဖြစ်သည်။

(၃၃) အိမ်ထောင်စုတွင်း၊ ပြည်တွင်း၊ နိုင်ငံတွင်း၊ ဒေသတွင်းနှင့် နိုင်ငံတကာအဆင့် စီးပွားရေးကဏ္ဍများ၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်စီမံခန့်ခွဲမှု၊ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေးနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှု ဒဏ်ခံနိုင်ရည်ရှိရေး စသည့်များစွာရှိသော အဆင့်အမျိုးမျိုးတွင် အမျိုးသမီးများသည် အရေးပါသောပံ့ပိုးမှုများကို ပြုလုပ်ပေးသည်။ ပြည်တွင်းအဆင့်၌ စိုက်ပျိုးရေးဒေသများရှိအမျိုးသမီး၏ ရိုးရာအစဉ်အလာအရ သိရှိထားသည့် အသိပညာများသည် အထူးအရေးကြီးသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ၎င်းတို့သည် ကောက်ပဲသီးနှံရွေးချယ်ခြင်း၊ စိုက်ပျိုးခြင်း၊ ရိတ်သိမ်းခြင်း၊ မြေယာထိန်းသိမ်းခြင်းနည်းစနစ်များနှင့် ရေအရင်းအမြစ်များအား ဂရုတစိုက်စီမံခန့်ခွဲခြင်းများကို လိုက်လျောညီထွေရှိသည့် နည်းစနစ်များဖြင့် တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်ရန်နှင့် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာအပြောင်းအလဲများကိုလေ့လာနိုင်ရန် ကောင်းမွန်သည့် အနေအထားတွင် ရှိနှင့်နေပြီးသောကြောင့်ဖြစ်သည်။

(၃၄) ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းဆိုင်ရာ နိုင်ငံအစိုးရများပူးပေါင်းဆွေးနွေးမှုအဖွဲ့မှ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေးနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့်သက်ဆိုင်သော တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်ပေးခြင်းနည်း ဗျူဟာများနှင့် ထိရောက်သော လိုက်လျောညီထွေ

စွာနေထိုင်မှုများအား အံဝင်ခွင်ကျစီမံပေးနိုင်ရန်အတွက် ဒေသခံလူမှုအဖွဲ့အစည်းအများစုကျင့်သုံးနေသော လိုက်လျောညီထွေစွာနေထိုင်မှုအလေ့အကျင့်များကို ဖော်ထုတ်ပြီး လိုက်နာကျင့်သုံးခြင်းဖြစ်သည်။ စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများညီလာခံ၊ ပါရီသဘောတူညီချက်တွင် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့် လိုက်လျောညီထွေနေထိုင်မှုအစီမံများသည် အကောင်းဆုံးရရှိနိုင်သော သင့်တင့် လျောက်ပတ်သည့် သိပ္ပံနည်းပညာများ၊ သဘောတူစာချုပ်ပါ အပိုဒ် ၇၊ ၈၊ နှင့် ၁၄ တို့တွင် ဖော်ပြထားသည့် စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများမှ နိုင်ငံရေးဆုံးဖြတ်ချက်များချမှတ်ခြင်းနှင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု စီမံကိန်းများရေးဆွဲခြင်းတွင် အမျိုးသမီးများအဓိပ္ပါယ်ပြည့်ဝစွာပါဝင်နိုင်ရေးအတွက် အခွင့်အလမ်းများပံ့ပိုးပေးခြင်းအပါဝင် စာချုပ်ပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့် ဆီလျော်မှုရှိသော ရိုးရာအစဉ်အလာများ၊ ဌာနေတိုင်းရင်းသားများနှင့် ဒေသဆိုင်ရာအသိပညာဗဟုသုတများ၏ လမ်းညွှန်မှုဖြင့် လုပ်ဆောင်သင့်သည်ကို အသိအမှတ်ပြုခဲ့သည်။

(၃၅) သဘောတူစာချုပ်ပါအပိုဒ် ၇ နှင့် ၈တွင် ဒေသအဆင့်၊ နိုင်ငံအဆင့်နှင့် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာအဆင့်တိုင်းတွင် အမျိုးသမီးများသည် နိုင်ငံရေးနှင့် အများပြည်သူဆိုင်ရာဘဝများတွင် တန်းတူညီမျှမှုရှိခြင်းကို ဖော်ပြထားပြီး စာချုပ်ပါအပိုဒ် ၁၄ တွင် ကျေးလက်နေအမျိုးသမီးများသည် ဖွံ့ဖြိုးရေးစီမံကိန်းများချမှတ်ခြင်းနှင့် စိုက်ပျိုးရေးဆိုင်ရာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုဖော်ဆောင်ခြင်းလုပ်ငန်းများတွင် ပါဝင်ခွင့်ရှိသည်ဟု ဖော်ပြထားသည်။ နိုင်ငံရေးတန်းတူညီမျှမှုအရ အမျိုးသမီးများဦးဆောင်မှုကို အကျုံးဝင်စေခြင်းနှင့် အမျိုးသမီး၏ ကိုယ်စားပြုနိုင်မှုနှင့် ပါဝင်နိုင်မှုကို အာမခံပေးခြင်းသည် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး၊ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေးနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့်သက်ဆိုင်သည့် ထိရောက်သောအစီအစဉ်များနှင့် မူဝါဒများကို အကောင်ထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရန်အတွက် မရှိမဖြစ်လိုအပ်သော အစိတ်အပိုင်းများဖြစ်သည်။

(၃၆) ကော်မတီမှအကြံပြုထားသည်မှာ အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးငယ်များသည် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေးနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့်သက်ဆိုင်သည့် ဆုံးဖြတ်ချက်များချမှတ်ခြင်းတွင် ဝင်ရောက်၊ ပါဝင်၊ ဦးဆောင်နိုင်ရန်အတွက် မျှတသော အခွင့်အလမ်းများကို ပံ့ပိုးထားခြင်းရှိသည်မှာ သေချာစေရန်အတွက် စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအနေဖြင့် –

(က) သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်မှု လျှော့ချရေးနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့်သက်ဆိုင်သည့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှုအဆင့်တိုင်းနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးစီမံကိန်းများရေးဆွဲခြင်းတွင် အမျိုးသမီးများတန်းတူညီမျှပါဝင်နိုင်မှုရရှိနိုင်ရေးအတွက် လမ်းညွှန်ခြင်းနှင့် ပုံမှန်စောင့်ကြည့်ခြင်းပြုလုပ်နိုင်သည့် အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုအနေဖြင့် သဘောတူစာချုပ်ပါအပိုဒ် ၄ နှင့် ယာယီအထူးလုပ်ဆောင်ချက်များနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် အထွေထွေတိုက်တွန်းချက်အမှတ် ၂၅ (၂၀၁၄)တွင် ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း အချိုးကျပါဝင်မှုစနစ်အပါအဝင် ယာယီအထူးလုပ်ဆောင်ချက်များကဲ့သို့သော မူဝါဒများ သတ်မှတ်ကျင့်သုံးခြင်း၊

(ခ) အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ၊ အထူးသဖြင့် အမျိုးသမီးအဖွဲ့အစည်းများ၊ အလွှာအသီးသီး၊ အထူးသဖြင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ဆိုင်ရာ ကြုံတင်ပြင်ဆင်မှုများ၊ တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်ခြင်းများနှင့် ပြန်လည်ထူထောင်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်များကို အစီစဉ်များချမှတ်ရေးဆွဲနေသည့် ဒေသများနှင့် လူမှုအဖွဲ့အစည်းများအပါအဝင်၊ နိုင်ငံရေးနယ်၌ အမျိုးသမီးများဦးဆောင်ပါဝင်မှုနှင့် ခေါင်းဆောင်မှုရှိစေရန်အတွက် လုပ်ငန်းအစီစဉ်များ ရေးဆွဲခြင်း၊

(ဂ) သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေးနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်း ဆိုင်ရာယန္တရားများဆိုင်ရာဆွေးနွေးမှုများတွင် အမျိုးသမီးများသည် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေးနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းဆိုင်ရာ မူဝါဒများရေးဆွဲခြင်းနှင့် ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းခြင်းများတွင် ဝင်ရောက်ပါဝင်နိုင်ရန်နှင့် ဆွေးနွေးနိုင်ရန်အတွက် ရပ်ရွာအဆင့်၊ ပြည်တွင်းအဆင့်၊ နိုင်ငံအဆင့်၊ ဒေသတွင်းအဆင့်နှင့် နိုင်ငံတကာအဆင့်များတိုင်းတွင် တူညီသောကိုယ်စားပြုမှုရှိနေသည်ကို သေချာစေခြင်း။ စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအနေဖြင့် ဌာနေတိုင်းရင်းသူအမျိုးသမီးများနှင့် အခြားသောဘေးဖယ်ထားခြင်း

ခံရသည့်အစုအဖွဲ့များမှ အမျိုးသမီးများအနေဖြင့် ၎င်းယန္တရားများတွင် ကိုယ်စားပြုပါဝင်နိုင်သည့် အခွင့်အလမ်းများကို ပံ့ပိုးပေးထားသည့် အပြုသဘောဆောင်သည့် အစီအမံများပြုလုပ်ဆောင်သင့်ခြင်း၊

(ဃ) ကျားမရေးရာကိစ္စရပ်များနှင့် အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးများ၊ လူမှုအဖွဲ့အစည်းနှင့် အမျိုးသမီးအဖွဲ့အစည်းများကို အလေးနက်ထား၍ နိုင်ငံတော်အဆင့် တည်ဆောက်ထားသည့်အဖွဲ့အစည်းများ(အင်စတီကျူးရှင်းများ)ကို ပိုမိုခိုင်မာစေခြင်းနှင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကာကွယ်တုံ့ပြန်ခြင်းနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်း၏ ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုများကိုလျှော့ချရန်အတွက် နည်းဗျူဟာများကို ဦးဆောင်ရန်၊ အကြံပြုရန်၊ ထိန်းညှိရန်နှင့် လုပ်ဆောင်နိုင်ရန်အတွက် လိုအပ်သည့် အရည်အချင်း၊ လုပ်ပိုင်ခွင့်နှင့် လုံလောက်သော အရင်းအမြစ်များကို ပံ့ပိုးပေးခြင်း၊

(င) အမျိုးသမီးများ၏ ခေါင်းဆောင်မှုစွမ်းရည်ကို မြှင့်တင်ပေးရန် လုံလောက်သောအရင်းအမြစ်များကို ခွဲဝေချထားပေးခြင်းနှင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေး၊ တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်ခြင်းနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုလျှော့ချရေးနှင့် စပ်လျဉ်းသည့်နယ်ပယ်များအားလုံးတွင် အမျိုးသမီးများတတ်ကြွစွာပါဝင်နိုင်သည့် ပတ်ဝန်းကျင်တစ်ခုဖန်တီးပေးခြင်းများကို ပြုလုပ်ပေးရန် ကော်မတီမှအကြံပြုထားသည်။

(ဂ) တာဝန်ယူတာဝန်ခံမှုနှင့်တရားမျှတမှုလက်လှမ်းမီရရှိနိုင်မှု

(၃၇) အမျိုးသမီးများသည် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကျရောက် သည့်အခြေအနေများနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းတွင် ၎င်းတို့၏ ဆုံးရှုံးမှုများကိုလျှော့ချရန်နှင့် လိုက်လျောညီထွေနေထိုင်နိုင်ရေးနှင့် ဆုံးရှုံးမှုများအတွက် နစ်နာမှုများကို ပြန်လည်ကုစားရယူနိုင်ရန်နှင့် တရားမျှမှုကိုလက်လှမ်းမီရရှိနိုင်ရန်အတွက် အခက်အခဲအတားအဆီးများကိုရင်ဆိုင်နေရသောကြောင့် သဘောတူစာချုပ်အပိုဒ် ၁၅(၁) နှင့်အညီ ဥပဒေအရတန်းတူညီမျှမှုကို ရရှိခံစားသင့်သည်။ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်နှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းဆိုင်ရာ မူဝါဒါများအတွက် မဟာဗျူဟာများချမှတ်ရာတွင် အမျိုးသမီးများ၏ စွမ်းရည်ကို အမျိုးသားများနှင့် တန်းတူအသိမှတ်ပြုခြင်း၊ မသန်စွမ်းအမျိုးသမီးများနှင့် ဌာနေတိုင်းရင်းသူအမျိုးသမီးများအပါဝင် အမျိုးသမီးအစုအဖွဲ့များအကြားတွင် တန်းတူညီမျှရှိခြင်းနှင့် တရားမျှတမှုကို တန်းတူညီမျှရရှိမှုများသည် မရှိမဖြစ်လိုအပ်ချက်များဖြစ်သည်။

(၃၈) စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအနေဖြင့် အောက်ဖော်ပြပါအချက်များပါဝင်သည့် အထွေထွေတိုက်တွန်းချက် အမှတ် ၃၃နှင့် လျော်ညီစွာ အမျိုးသမီးများတရားမျှတမှုကို ထိရောက်စွာလက်လှမ်းမီနိုင်ရန်နှင့် ဥပဒေမူဘောင်များသည် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုမရှိသည်ကို သေချာစေရမည်။

(က) များစွာသော တရားဝင်ဥပဒေစနစ်များတွင် အသုံးပြုရန် ထည့်သွင်းပေါင်းစပ်ထားသော ဓလေ့ထုံးထမ်း၊ ရိုးရာ၊ ဘာသာရေးစံနှုန်းများနှင့် အလေ့အထများအပါအဝင်၊ လက်ရှိဥပဒေများ၏ ကျား၊ မရေးရာအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်မှုကို ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာခြင်းဖြင့် အမျိုးသမီးများ၏ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်ခြင်းနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းအနေအထားတွင် ထိလွယ်ရှိလွယ်ဖြစ်မှုကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားပြီး ဥပဒေများ၊ စံနှုန်းများနှင့် အလေ့အထများကို ပြင်ဆင်၊ ပယ်ဖျက်၊ ကျင့်သုံးခြင်းကို သင့်တင့်လျောက်ပတ်စွာပြုလုပ်ခြင်း

(ခ) ရရှိနိုင်သော ဥပဒေဆိုင်ရာကုစားခြင်းများနှင့် အငြင်းပွားမှုဖြေရှင်းခြင်းယန္တရားများဥပဒေဆိုင်ရာ အသိပညာများကို အမျိုးသမီးများ ပိုမိုသိရှိနားလည်လာစေရန် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေးနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့်သက်ဆိုင်သည့် မူဝါဒများ၏အစီအစဉ်များမှ ၎င်းတို့၏ အခွင့်အရေးများနှင့်စပ်လျဉ်းသာ အသတင်းအချက်အလက်များအားပံ့ပိုးပေးခြင်း

(ဂ) ဥပဒေရေးရာအထောက်အပံ့များအပါအဝင် ဥပဒေရေးရာဝန်ဆောင်မှုများ၊ ထို့နည်းတူ မွေးစာရင်း၊ သေစာရင်း၊ လက်ထပ်စာချုပ်၊ မြေယာမှတ်ပုံတင် စာရွက်စာတမ်းများနှင့် ပိုင်ဆိုင်မှုစာချုပ်များကဲ့သို့ တရားဝင်စာရွက်စာ

တမ်းများကို လက်လှမ်းမီရရှိနိုင်စေရန် တတ်နိုင်အောင် သို့မဟုတ် အခမဲ့လုပ်ဆောင် ပေးခြင်း၊ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်သည့်အခြေအနေတွင် အမျိုးသမီးများအနေဖြင့် ပြန်လည်အစားထိုးပေးအပ်ခြင်းနှင့် သက်သာချောင်ချိရေးပေးငွေများကဲ့သို့ ဝန်ဆောင်မှုများ၏ အကျိုးကျေးဇူးများကို လက်လှမ်းမီရန်နှင့် ရရှိခံစားနိုင်ရန်အတွက် ယုံကြည်စိတ်ချရပြီး ကုန်ကျစရိတ်နည်းပါးသည့် အုပ်ချုပ်ရေးပိုင်းဆိုင်ရာစနစ်များကို ဖော်ဆောင်သင့်သည်။

(ဃ) အမျိုးသမီးများအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏အခွင့်အရေးများကို တောင်းဆိုနိုင်ရန်အလို့ငှာ သမာရိုးကျမဟုတ်သော အငြင်းပွားမှုဖြေရှင်းခြင်းဆိုင်ရာယန္တရားများအပါအဝင် ဥပဒေတွင်ပြဋ္ဌာန်းထားသည့် သို့မဟုတ် အလွတ်သဘော တရားမျှတမှုဆိုင်ရာယန္တရားများသည် သဘာတူစာချုပ်နှင့် ကိုက်ညီမှုအသေအချာရှိစေ ခြင်းဖြင့် အမျိုးသမီးများအား တရားမျှတမှုရရှိစေရန် အတားအဆီးဖြစ်စေသည့်အရာများကို စနစ်တကျဖျက်သိမ်းရမည်ဖြစ်သည်။ အမျိုးသမီးများ ၎င်းတို့၏အခွင့်အရေးများကိုရယူရာတွင် ကြုံတွေ့နိုင်သည့် တုန့်ပြန်လက်စားချေခြင်းများမှ ကာကွယ်ပေးသည့် အစီအမံများကိုလည်းဖော်ဆောင်ပေးသင့်သည်။

(င) မိုဘိုင်းဖြင့်ဖြန့်ကျက်ခြင်းကို အထောက်အပံ့ဖြစ်စေသည့် တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်ခြင်း အစီစဉ်များကို ရေးဆွဲခြင်း (သို့မဟုတ်) အစီရင်ခံစာတင်သွင်းသည့် ယန္တရားများ၊ စုံစမ်းစစ်ဆေးဖော်ထုတ်ရေးအဖွဲ့များနှင့် တရားရုံးများကို အထူးဂရုပြုခြင်းများအားဖြင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်နှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းအကျိုးရလဒ်များကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်သည့် ဥပဒေရေးရာတရားမျှတမှုစနစ် အနှောက်အယှက်များကိုလျှော့ချခြင်း။ ကျား၊ မ အခြေပြုအကြမ်းဖက်မှုများကို တိုင်တန်းလိုသည့် အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးငယ်များအတွက် လိုက်လျောညီထွေမှုရှိပြီး လက်လှမ်းမီရရှိနိုင်သည့် တရားဥပဒေများနှင့် တရားစီရင်ရေးယန္တရားများသည် အထူးအရေးကြီးသည်။

5/ obm0ab;tEÅ&m,fvSKa&;ESifh&moDwkajymif;vJjcif;ESifhpyfqdkifonfh oabmwlnDcsufwpf&yf\ wdkif;aomtajccHtcsufrsm;

(က) ဆန်းစစ်လေ့လာခြင်းနှင့်အချက်အလက်များစုဆောင်းခြင်း

(၃၉) သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်နိုင်ခြေလျှော့ချခြင်းနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်း၏ သက်ရောက်မှုများနှင့် ပတ်သက်သည့် ကျား၊ မရေးရာရှုထောင့်များကို ကောင်းစွာနားလည်နိုင်လေ့မရှိပါ။ အမျိုးသားအဆင့်နှင့် ဒေသတွင်းအဆင့်များတွင် နည်းပညာစွမ်းရည်အကန့်အသတ်များကြောင့် လိင်၊ အသက်အရွယ်၊ မသန်စွမ်း၊ လူမျိုးစုနှင့် ပထဝီအနေအထားအလိုက်သတင်းအချက်အလက်များကို သီးသန့်ခွဲခြားမှတ်တမ်းယူထားခြင်း မရှိခြင်းကြောင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချခြင်းနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့်ဆိုင်သော တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်ခြင်းအတွက် သင့်လျော်သောနည်းဗျူဟာများကို ရေးဆွဲချမှတ်ရန်အတွက် အဟန့်အတားဖြစ်စေသည်။

(၄၀) စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအနေဖြင့်

(က) လိင်၊ အသက်အရွယ်၊ မသန်စွမ်းမှု၊ လူမျိုးစုနှင့် ဒေသအလိုက် အချက်အလက်များကို စုဆောင်းရန်၊ ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာရန်နှင့် စီမံခန့်ခွဲအသုံးပြုရန်အတွက် ရှိနေနှင့်ပြီးသော အမျိုးသားအဆင့်နှင့် ဒေသအဆင့်ဆိုင်ရာ ယန္တရားများကို ရှာဖွေဖော်ထုတ်ပါ၊ သို့မဟုတ် တည်ဆောက်ပါ။ ၎င်းသတင်းအချက်အလက်များကို အများပြည်သူများ ရယူအသုံးပြုနိုင်အောင်ပြုလုပ်ပေးသင့်ပြီး အမျိုးသားအဆင့်နှင့် ဒေသတွင်းအဆင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေးနှင့်

ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းဒဏ်ခံနိုင်ရေးနှင့်ဆိုင်သော ဥပဒေပြုခြင်းများ၊ မူဝါဒများ ချမှတ်ခြင်းများ၊ လုပ်ငန်းအစီအစဉ် ချမှတ်ခြင်းများနှင့် ဘတ်ဂျတ်ရေးဆွဲခြင်းများတွင် ကျား၊ မရေးရာကို အလေးထားတုံ့ပြန်ကြောင်း သတင်းအချက် အလက်ပေးရာတွင်အသုံးပြုသင့်သည်။

(ခ) သက်ဆိုင်ရာအမျိုးအစားအလိုက် စုစည်းထားသောအချက်အလက်များကို အခြေခံ၍ တိကျသော ကျား၊ မ ရေးရာ အလေးထားတုံ့ပြန်မှုညွှန်းကိန်းများနှင့် စောင့်ကြည့်စစ်ဆေးရေးယန္တရားများကို တည်ဆောက်ပြီး သဘာဝဘေး အန္တရာယ်လျှော့ချရေးနှင့်၊ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့်သက်ဆိုင်သော ပဏာမအစီအစဉ်များ၊ နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေး နှင့် လူမှုရေးယန္တရားများတွင် အမျိုးသမီးများ၏ ပူးပေါင်းပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုကဲ့သို့သော တိုးတက်မှုများကို တိုင်းတာခြင်းများအခြေခံအချက်အလက်ကောက်ယူခြင်းများကိုပြုလုပ်သင့်သည်။စဉ်ဆက်မပြတ်ထိရောက်သော ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းခြင်းဖြစ်စေရေးအတွက် ကုလသမဂ္ဂ၏ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းဆိုင်ရာသဘောတူစာချုပ်မူ ဘောင်၊ ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲသောဖွံ့ဖြိုးရေးအစီအစဉ် ၂၀၃၀ နှင့် Sendai လုပ်ငန်းမူဘောင်များကဲ့သို့ ရှိနှင့်နေပြီး သားလုပ်ငန်းမူဘောင်များကို အစီအစဉ်များ အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရာတွင် ပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းအသုံးပြုခြင်း သည် မရှိမဖြစ်လိုအပ်သည်။

(ဂ) စီးပွားရေးစီမံကိန်းများရေးဆွဲခြင်း၊ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်စီမံခန့်ခွဲမှု၊ ဒေသတွင်းအဆင့်အပါအဝင် ရေရှည်တည် တံ့ခိုင်မြဲသော ဖွံ့ဖြိုးရေးမျှော်မှန်းချက်များကို အစီစဉ်ချမှတ်ခြင်းနှင့် လုပ်ငန်းအကောင်ထည်ဖော်မှုကို စောင့်ကြည့် ထိန်းညှိခြင်းကဲ့သို့သော သက်ဆိုင်ရာနယ်ပယ်များအားလုံးတွင် သတင်းအချက်အလက်များကို သက်ဆိုင်ရာ အမျိုးအစားအလိုက် စုဆောင်းရန်၊ စုစည်းရန်နှင့် ခွဲခြားစိတ်ဖြာရန် တာဝန်ရှိသော အမျိုးသားအဆင့်ယန္တရားများ၏ ဝတ္တရားများကို လိုအပ်ပါက အလှူရှင်များ၏အကူအညီဖြင့် အရင်းအမြစ်များပံ့ပိုးပေးခြင်းနှင့် စွမ်းရည်မြှင့်တင် ပေးခြင်း။

(ဃ) ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုဖြစ်စဉ်တွင် မတူကွဲပြားသောအစုအဖွဲ့များမှ အမျိုးသမီးများသည် တန်ဖိုးရှိသော ဒေသတွင်း အသိပညာဗဟုသုတဆိုင်ရာ အရင်းအမြစ်များအနေဖြင့် တိုင်ပင်ဆွေးနွေးမှုရှိစေခြင်းဖြင့် ရာသီဥတုဆိုင်ရာသတင်း အချက်အလက်များကို သဘာဝဘေးအန္တရာယ်အစီစဉ်ရေးဆွဲခြင်းများတွင် ဒေသအဆင့်နှင့် အမျိုးသားအဆင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ခြင်းများတွင် ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန်။

(ခ) အဆက်စပ်ကိုက်ညီမှုရှိသောမူဝါဒ

(၄၁) ကျား၊ မ တန်းတူညီမျှရေး၊ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေး၊ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့် ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲသော ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုဆိုင်ရာမူဝါဒများကို ညှိနှိုင်းရန်အတွက် မကြာသေးမီကပင် ညီညီညွတ်ညွတ်စုပေါင်းအားထုတ်ခဲ့ကြ သည်။ အချို့သော ၂၀၃၀ ရေရှည်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးရည်မှန်းချက်များ၊ အစီအစဉ်များကဲ့သို့သော မူဝါဒစာရွက်စာတမ်းများ သည် ရည်မှန်းချက်များကို အကောင်အထည်ဖော်ရေးမူဘောင် များနှင့်ပေါင်းစပ်လုပ်ဆောင်နေသော်လည်း အမျိုးသားအ ဆင့်၊ ဒေသတွင်းအဆင့်နှင့် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာအဆင့်များ၌ မူဝါဒများကိုညှိနှိုင်းရန် များစွာကျန်ရှိနေသေးသည်။ ထိရောက် ပြီး လူ့အခွင့်အရေးကိုအခြေခံသည့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်နှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းလျှော့ချရေး၊ လိုက်လျောညီထွေ နေထိုင်နိုင်ရေး ဖြေရှင်းခြင်းနည်းလမ်းများဖြစ်စေရန်အတွက် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှု၊ ငွေကြေးစီမံခန့်ခွဲမှုနှင့် နည်းဗျူဟာ ချရေး လုပ်ငန်းအစီအစဉ်ချမှတ်ခြင်းတွင် အခြားသောကဏ္ဍများဖြစ်သည့် ကုန်သွယ်ရေး၊ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး၊ စွမ်းအင်၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်၊ ရေ၊ ရာသီဥတုဆိုင်ရာသိပ္ပံနည်းပညာ၊ စိုက်ပျိုးရေး၊ ပညာရေး၊ ကျန်းမာရေး၊ ရပ်ရွာအဆင့်၊ ဒေသ န္တရအဆင့်၊ နိုင်ငံအဆင့်၊ ဒေသအဆင့်နှင့် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာအဆင့်များအပါအဝင် အုပ်ချုပ်မှုအလွှာများနှင့် ညှိနှိုင်းလုပ် ဆောင်သင့်သည်။

(၄၂) စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအနေဖြင့်

(က) ကျား၊ မ တန်းတူညီမျှရေးအယူအဆများ၏ ပေါင်းစည်းနိုင်မှုအတိုင်းအတာနှင့် မည်သည့် သဟဇာတမဖြစ်သည့် အရာများကိုမဆို ဖော်ထုတ်နိုင်ရန်အလို့ငှာ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်နှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုလျှော့ချရေး၊ လိုက်လျောညီထွေနေနိုင်ရေးကြိုးပမ်းမှုများကို အားပေးထောက်ပံ့သည့်ရှုထောင့်ဖြင့် ရာသီဥတု၊ ကုန်သွယ်မှုနှင့်ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် စီမံကိန်းရေးဆွဲခြင်း၊ ရေ၊ အစားအစာ၊ စိုက်ပျိုးရေး၊ နည်းပညာ၊ လူမှုကာကွယ်စောက်ရှောက်ရေး၊ ပညာရေးနှင့် အလုပ်အကိုင်များ အပါအဝင် ကဏ္ဍအသီးသီး၏ မူဝါဒများနှင့် လုပ်ငန်းအစီအစဉ်များကို ပြည့်စုံသောအရည်အသွေးစစ်ဆေးခြင်းများတွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်း၊

(ခ) ကျား၊ မ ရေးရာတန်းတူညီမျှရေးရှုထောင့်ကို ၄င်းတို့၏ ဖြေရှင်းဆောင်ရွက်ခြင်းများတွင် ထည့်သွင်းလုပ်ဆောင်သည့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေးနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့်သက်ဆိုင်သော အမျိုးသားအဆင့် နည်းဗျူဟာများနှင့် လုပ်ငန်းအစီအစဉ်များကိုကျင့်သုံးသည့် အစီအမံများမှတဆင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်စီမံခန့်ခွဲမှု၊ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်း၊ ကျား၊ မ ရေးရာတန်းတူညီမျှမှု၊ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု၊ ပညာရေး၊ လူမှုကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရေး၊ စိုက်ပျိုးရေး၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရေးနှင့် မြို့ပြစီမံကိန်းများရေးဆွဲခြင်းကဏ္ဍများအပါအဝင် ကဏ္ဍများအားလုံးအကြား ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ခြင်းများ ပိုမိုကောင်းမွန်လာစေခြင်း၊

(ဂ) သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချခြင်းနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့်သက်ဆိုင်သည့် အစီစဉ်များ၊ မူဝါဒများနှင့် သက်ဆိုင်သည့် လုပ်ဆောင်မည့်ပုံစံရေးဆွဲခြင်း၊ အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းနှင့် စောင့်ကြည့်သည့်ကာလများတွင် ကျား၊ မရေးရာအကျိုးသက်ရောက်မှု ဆန်းစစ်လေ့လာခြင်းများကို တာဝန်ယူဆောင် ရွက်ခြင်း၊

(ဃ) သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချခြင်းနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့်သက်ဆိုင်သော ဥပဒေများ၊ မူဝါဒများနှင့် လုပ်ငန်းအစီအစဉ်ရေးဆွဲခြင်းကဏ္ဍများအားလုံးတွင် ကျား၊ မရေးရာတန်းတူညီမျှမှု ရှုထောင့်ထည့်သွင်းစဉ်းစားခြင်းကို ထိရောက်မှုရှိစေရန်အတွက် လက်တွေ့ကျသော လွယ်ကူစေရန်ပြုလုပ်ပေးသည့် နည်းလမ်းများ၊ သတင်းအချက်အလက်များ၊ အလေ့အထကောင်းများနှင့် နည်းပညာဆိုင်ရာသိပ္ပံပညာများကို တီထွင်၊ စာရင်းပြုစု၊ မျှဝေပေးခြင်း၊

(င) သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချခြင်း၊ ဝန်ဆောင်မှုပေးခြင်း၊ အရေးပေါ်တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်မှု၊ မြေယာအသုံးချမှု အစီအစဉ်နှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းကိစ္စရပ်များတွင် ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းဒေသကြီးအဆင့်အစိုးရ လုပ်ဆောင်ရမည့် အရေးပါသောအခန်းကဏ္ဍများကို အားပေးမြှင့်တင်ခြင်းများကို လုပ်ဆောင်ပေးသင့်သည်။

(ဂ) နိုင်ငံနယ်နိမိတ်ပြင်ပတာဝန်ဝတ္တရားများ၊ နိုင်ငံတကာပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုများနှင့် သယံဇာတခွဲဝေမှု

(၄၃) စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအနေဖြင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေး၊ ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုလျှော့ချရေးနှင့် လိုက်လျောညီထွေနေထိုင်ရေးနယ်ပယ်များအပါအဝင် သဘောတူစာချုပ်ကို နိုင်ငံနယ်နိမိတ်အတွင်းနှင့် နယ်နိမိတ်အပြင်ဘက်နှစ်ခုလုံးတွင် ပြည့်ပြည့်ဝဝအကောင်ထည်ဖော်နေမှုကို သေချာစေရန်အတွက် တာဝန်ဝတ္တရားများရှိသည်။ မြေမှုထုတ်ယူသောသဘာဝလောင်စာသုံးပြုမှု ကန့်သတ်ခြင်း၊ နယ်စပ်ဖြတ်ကျော်လေထုညစ်ညမ်းမှုနှင့် ဖန်လုံအိမ်ဓါတ်ငွေ့ထုတ်လွှတ်မှုများကို လျှော့ချခြင်း၊ ပြန်လည်ဖြည့်တင်းအသုံးပြုနိုင်သည့် စွမ်းအင်အရင်းအမြစ်များကူးပြောင်းအသုံးပြုမှုကို အားပေးမြှင့်တင်ပေးခြင်း စသည့်စီမံဆောင်ရွက်ချက်များသည် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းကိုလျှော့ချခြင်းနှင့် ၄င်းရာသီတုပြောင်းလဲမှုကြောင့် ကမ္ဘာ့အဝှမ်းသဘာဝဘေးအန္တရာယ်ဆိုးများ၏ လူသားများအပေါ် သက်ရောက်စေသောဆိုးကျိုးများကို လျှော့ချရန်အတွက် အရေးကြီးသော လုပ်ဆောင်မှုအဆင့်များ အဖြစ်သတ်မှတ်ထားခြင်းခံထားရသည်။ လူ့အခွင့်အရေးကောင်စီ၏ ဆုံးဖြတ်ချက်အမှတ် ၂၆/၂၇ နှင့် ၂၉/၁၅ တို့တွင် ကောင်စီက ကမ္ဘာ့ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှု၏ သဘောသဘာဝအရ

နိုင်ငံများအားလုံး၏ အတတ်နိုင်ဆုံး ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုနှင့် သင့်လျော်၍ ထိရောက်မှုရှိသော အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်မှုများတွင်လည်း ပါဝင်သင့်ကြောင်းမှတ်ချက်ပြုသည်။

(၄၄) အမျိုးသမီးများ၏ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်နိုင်မှုနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းသက်ရောက်မှု အလားအလာကို တိုးပွားစေသည့် ငုပ်လျှိုးနေသောဖွဲ့စည်းမှုဆိုင်ရာအကြောင်းအရင်းများကို ဖြေရှင်းဆောင်ရွက်ရန်နှင့် ၎င်းနယ်ပယ်များ၌ ကျား၊ မ အလေးထားတုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်သည့် လုပ်ငန်းအစီစဉ်များရေးဆွဲရန်အတွက် လက်ရှိအခြေအနေတွင် အရင်းအမြစ်များ မလုံလောက်သည့်အဆင့်ဖြစ်သည်။ ဝင်ငွေနည်းပါး၍ ရာသီဥတုဒဏ်အခံရနိုင်ဆုံးသောနိုင်ငံများသည် ကျား၊ မ ရေးရာကို အလေးထားတုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်သည့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချခြင်း၊ ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုကာကွယ်ခြင်း၊ လျှော့ချခြင်းနှင့် လိုက်လျောညီထွေနေထိုင်ရေး မူဝါဒများ၊ လုပ်ငန်းအစီအစဉ်များကို ဖန်တီးရေးဆွဲခြင်း၊ အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းနှင့် စောင့်ကြည့်ခြင်းများကို လုပ်ဆောင်ရန်အတွက်နှင့် ထို့နည်းတူ အစိုးရရန်ပုံငွေနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးဆိုင်ရာအကူအညီ ရရှိနိုင်မှုသည် အကန့်အသတ်ရှိခြင်းကြောင့် အသုံးပြုရန်လွယ်သော နည်းပညာများအား လက်လှမ်းမီ ရရှိနိုင်ရေးကို မြှင့်တင်ပေးရန်အတွက် အခက်အခဲနှင့် စိန်ခေါ်မှုများကို အထူးသဖြင့်ရင်ဆိုင်ရသည်။

(၄၅) သဘောတူစာချုပ်နှင့် အခြားအပြည်ပြည်ဆိုင်ရာလူ့အခွင့်အရေး စာချုပ်များအရ ကျား၊မ ရေးရာအလေးထားတုံ့ပြန်သည့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်နှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုကာကွယ်ခြင်း၊ လျှော့ချခြင်းနှင့် လိုက်လျောညီထွေနေထိုင်ခြင်းများအတွက် လုံလောက်ပြီး ထိရောက်သော ဘဏ္ဍာရေးနှင့် နည်းပညာအရင်းအမြစ်များခွဲဝေချထားရေးကို အမျိုးသားအဆင့် ငွေကြေးစီမံခန့်ခွဲခြင်းနှင့် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုများမှတဆင့် သေချာစေရန်ပြုလုပ်ပေးရမည်။ စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအနေဖြင့် မိမိတို့ကိုယ်တိုင်စီရင်ဆုံးဖြတ်နိုင်သည့် နယ်နိမိတ်များအတွင်း သို့မဟုတ် နိုင်ငံပြင်ပနယ်နိမိတ်များတွင် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များ ကာကွယ်ရန်၊ လျှော့ချရန်နှင့် တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်ရန် လုပ်ဆောင်သည့်ခြေလှမ်းတိုင်းသည် လူ့အခွင့်အရေးအခြေခံမှုများဖြစ်သော တန်းတူညီမျှမှုနှင့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုမရှိခြင်း၊ ပူးပေါင်းပါဝင်ခြင်းနှင့် လုပ်ပိုင်ခွင့်များ၊ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးများအပေါ်တွင် ခိုင်မာစွာ အခြေပြုထားသင့်သည်။

(၄၆) စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအနေဖြင့် မိမိတို့ကိုယ်တိုင်သီးခြားစွာနှင့် အခြားသူများနှင့်အတူ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ဖြေရှင်းခြင်းများတွင် –

(က) မျှဝေထားသော သဘာဝသယံဇာတများ၊ အထူးသဖြင့် ရေအရင်းမြစ်ကို ညီမျှစွာ စီမံခန့်ခွဲရန်နှင့် ကာဗွန်ထုတ်လုပ်မှု၊ မြေမှထုတ်ယူရရှိသော သဘာဝလောင်စာအသုံးပြုမှု၊ သစ်တောပြုန်းတီးမှု၊ ကမ္ဘာ့မြေပြင်နှင့် နီးကပ်ပြီး အစဉ်အေးခဲနေသောနက်ရှိုင်းမြေလွှာယိုယွင်းမှု၊ မြေဆီလွှာပျက်စီးမှု၊ နယ်နိမိတ်ဖြတ်ကျော် လေထုညစ်ညမ်းမှုများ၊ အမျိုးသမီးများနှင့်မိန်းကလေးငယ်အပေါ် အချိုးအစားမမျှတစွာ မကောင်းသည့် အကျိုးသက်ရောက်လေ့ရှိသည့် အဆိပ်အတောက်စွန့်ပစ်ပစ္စည်းများကို စွန့်ထုတ်ခြင်းများအပါဝင် အခြားသော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်၊ နည်းပညာနှင့် ဇီဝဗေဒဆိုင်ရာအန္တရာယ်များ၊ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းများဖြစ်ပေါ်ခြင်းကို အထောက်အပံ့ဖြစ်စေသောအန္တရာယ်များကို မျှတစွာစီမံခန့်ခွဲနိုင်ရန်အတွက် ထိရောက်သောလုပ်ဆောင်မှုအဆင့်များလုပ်ဆောင်ခြင်း။

(ခ) ကျား၊ မရေးရာနှင့် အထူးသဖြင့်သက်ဆိုင်သော သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှု ကာကွယ်တားဆီးရေး၊ ကြိုတင်ပြင်ဆင်ရေး၊ လျှော့ချရေး၊ ပြန်လည်ထူထောင်ရေးနှင့် လိုက်လျောညီထွေနေထိုင်ရေး ဝန်ဆောင်မှုကဏ္ဍများ၏ လိုအပ်ချက်များကို တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်နိုင်ရန်အတွက် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ၊ ဒေသတွင်း၊ အမျိုးသားအဆင့်နှင့် ပြည်တွင်းအဆင့်များ၌ အထူးဘတ်ဂျက် များခွဲဝေချထားပေးခြင်း ပိုမိုတိုးပွားလာရန်လုပ်ဆောင်ခြင်း၊

(ဂ) သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုဒဏ်ခံနိုင်ရည်ရှိသည့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှု လုပ်ငန်းများ၊ အမျိုးသမီးများ၏ ရေရှည်တည်တံ့နိုင်စွမ်းနှင့် စွမ်းရည်မြှင့်တင်ခြင်း၊ အမျိုးသမီးများ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုလုပ်ငန်းများမှရရှိလာသော အကျိုးအမြတ်များခံစားရရှိမှုကို လက်လှမ်းမီနိုင်စေရန် လုပ်ဆောင်ပေးသော ကျား၊ မ အလေးထားတုန့်ပြန်သော ဝန်ဆောင်မှုများအား ရှာဖွေဖော်ထုတ် အထောက်အပံ့ပေးခြင်းအားဖြင့် လိုက်လျောညီထွေနေထိုင်နိုင်ရေးတွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံခြင်း၊

(ဃ) လူမှုကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရေး၊ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုအမျိုးမျိုးလုပ်ကိုင်ခြင်းနှင့် အာမခံခြင်း စသည့် သင့်လျော်မှုရှိသော ဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေးစီမံချက်များတွင် အမျိုးသမီးများပါဝင်နိုင်မှုကို တိုးမြှင့်ခြင်း၊

(င) သက်ဆိုင်ရာ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ၊ ဒေသဆိုင်ရာ၊ အမျိုးသားအဆင့်၊ ကဏ္ဍအလိုက်နှင့် ပြည်တွင်းအဆင့်များ၌ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာရာသီဥတုနှင့် ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲသော ဖွံ့ဖြိုးရေးရန်ပုံငွေများဖြင့် ငွေကြေးထောက်ပံ့ခြင်းများအပါအဝင် လုပ်ငန်းအစီအစဉ်များနှင့် စီမံကိန်းများတွင် ကျား၊ မ တန်းတူညီမျှမှုရှုထောင့်ကို ပေါင်းစပ်ထည့်သွင်းခြင်း၊

(စ) တာဝန်ယူမှုနှင့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုမရှိသော၊ ပူးပေါင်းပါဝင်နိုင်သော လုပ်ငန်းစဉ်များမှတဆင့် လုံလောက်သော၊ ထိရောက်ပြီး ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိသော ငွေကြေးထောက်ပံ့ပေးခြင်းများအပါအဝင် အမျိုးသမီးနှင့် မိန်းကလေးများ၏ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေးနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုအပေါ် လိုက်လျောညီထွေနေထိုင်နိုင်အောင် တည်ဆောက်ရန်လိုအပ်သည့် အရင်းအမြစ်များ၊ ဗဟုသုတများနှင့် နည်းပညာများကိုမျှဝေခြင်း၊

(ဆ) နိုင်ငံအစိုးရများ၊ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်းများနှင့် အခြားအမျိုးမျိုးသောအဖွဲ့အစည်းများသည် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေး၊ ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲသောဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုတို့အတွက် နည်းပညာနှင့် ငွေကြေးဆိုင်ရာအရင်းအမြစ်များကို ထောက်ပံ့ပေးခြင်း၊ ကျား၊ မ တန်းတူညီမျှရေးကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားထားသည့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့် အမျိုးသမီးများ အခွင့်အရေးဆိုင်ရာရှုထောင့်များပါဝင်သည့် လုပ်ငန်းအစီအစဉ်များ ရေးဆွဲခြင်း၊ အကောင်ထည်ဖော်ခြင်းနှင့် စောင့်ကြည့်ခြင်း၊ တာဝန်ယူတာဝန်ခံမှုရှိသည့် ထိရောက်သော လူ့အခွင့်အရေးယန္တရားများ ရှိသည်မှာ သေချာစေရမည်ဖြစ်သည်။

(ဃ) အစိုးရမဟုတ်သောတာဝန်ရှိသူများနှင့် နိုင်ငံနယ်နိမိတ်ပြင်ပတာဝန်ဝတ္တရားများ

(၄၇) ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍနှင့် အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများသည် နိုင်ငံတော်အဆင့်နှင့် နိုင်ငံအဆင့် ကျော်လွန်သော ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာပူးပေါင်းလုပ်ဆောင်သည့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချခြင်း၊ ရာသီဥတုဒဏ်ခံနိုင်ရည်ရှိမှုနှင့် ကျား၊ မ တန်းတူညီမျှမှုမြှင့်တင်ခြင်းများ၌ အရေးပါသည့်ကဏ္ဍမှ ပါဝင်လုပ်ဆောင်နေသည်။ ၂၀၃၀ အစီအစဉ် အခင်းအကျင်းအပါအဝင် ယန္တရားများစွာမှတဆင့် အများပိုင်- ပုဂ္ဂလိက မိတ်ဖက်လုပ်ဆောင်မှုများကို မြှင့်တင်ပေးသည်။ ထိုကဲ့သို့သော မိတ်ဖက်လုပ်ဆောင်မှုများသည် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျော့ချရေးနှင့် ရာသီဥတုဒဏ်ခံနိုင်သော အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုလုပ်ငန်းများအတွက် အခြေခံအဆောက်အအုံအသစ်များဖန်တီးရန်လိုအပ်သော ဘဏ္ဍာရေးနှင့် နည်းပညာအရင်းအမြစ်များကို ထောက်ပံ့ပေးလိမ့်မည်ဖြစ်သည်။

(၄၈) ကုလသမဂ္ဂ၏ စီးပွားရေးနှင့် လူ့အခွင့်အရေး လမ်းညွှန်ချက်အခြေခံမှုများတွင် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများသည် လူ့အခွင့်အရေးကို လေးစားလိုက်နာကာကွယ်ရန်၊ လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများမှ ကာကွယ်ရန်နှင့် ၎င်းတို့စီးပွားရေးလုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ခြင်းများနှင့် ဆက်နွယ်နေသည့် လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများကို ပြန်လည်ကုစားပေးခြင်းများအတွက် ကြိုးစားပမ်းစားဆောင်ရွက်ပေးရန်အတွက် ပြဋ္ဌာန်းထားသည်။ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေးနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်း

နယ်ပယ်များတွင် ပုဂ္ဂလိကစီးပွားရေးကဏ္ဍ လုပ်ငန်းအစီအစဉ်ဆောင်ရွက်မှုများသည် အမျိုးသမီးများ၏ လူ့အခွင့်အရေးများအား လေးစားလိုက်နာမှုရှိသည်ကို သေချာစေရန်အတွက် ၎င်းတို့၏တာဝန်ဝတ္တရားများကို အာမခံပေးရမည်ဖြစ်ပြီး ပူးပေါင်းပါဝင်ခြင်း၊ ကျား၊ မ ရေးရာအလေးထားတုံ့ပြန်ခြင်း၊ ပုံမှန်လူ့အခွင့်အရေးအခြေပြုစောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်းနှင့် အကဲဖြတ်ခြင်းများကိုပြုလုပ်ရမည်ဖြစ်သည်။

(၄၉) စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအနေဖြင့် နိုင်ငံနယ်နိမိတ်ပြင်ပလှုပ်ရှားမှုများအပါအဝင် ၎င်းတို့ တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်အတွင်းရှိ အစိုးရမဟုတ်သည့် အကောင်အထည်ဖော်လုပ်နေသောသူများ၊ အဖွဲ့အစည်းများ၏ လုပ်ဆောင်မှုများအတွက် စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများသတ်မှတ်ထားသင့်သည်။ အမျိုးသားအဆင့်နှင့် နိုင်ငံနယ်နိမိတ်ပြင်ပအဆင့် စုပေါင်းအဖွဲ့များ လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်မှုလုပ်ရပ်များ ပိုမိုကျယ်ပြန့်စေရန်ရည်ရွယ်၍ မည်သည့် ပုဂ္ဂလိက သို့မဟုတ် အများပြည်သူဆိုင်ရာ လုပ်ဆောင်သူများမှ ခွဲခြားခြင်းကိုမဆို ဖယ်ရှားပစ်ရန်အတွက် စာချုပ်ပါ အပိုဒ် ၂(င) နှင့်စပ်လျဉ်းသည့် လိုအပ်ချက်များကို အထွေထွေတိုက်တွန်းချက် အမှတ် ၂၈ တွင် ထပ်လောင်းအတည်ပြုထားသည်။

(၅၀) အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ၏ ပြည်တွင်းနှင့် နိုင်ငံတကာတွင် လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်မှုများ၊ ရံဖန်ရံခါ အစိုးရအာဏာပိုင်အဖွဲ့အစည်းများ သို့မဟုတ် အစိုးရမဟုတ်သည့်ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍများနှင့် မိတ်ဖက်လုပ်ဆောင်နေသည့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်း၊ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချခြင်းနှင့် စီမံခန့်ခွဲခြင်းနယ်ပယ်များနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် လှုပ်ရှားမှုလုပ်ငန်းစဉ်များ ဒေသခံပြည်သူလူထုအပေါ် အကြမ်းဖက်မှုမရှိသည်ကိုသေချာစေရန် တာဝန်ဝတ္တရားများရှိနေပြီး ၎င်းတို့တည်ရှိနေခြင်းနှင့် ကူညီပံ့ပိုးမှုများကြောင့် အမှုမဲ့အမှတ်မဲ့ လွယ်လင့်တကူဖြစ်ပေါ်လာနိုင်သည့် အန္တရာယ်များ လျှော့ချရေး လုပ်ဆောင်မှုများကို ပြုလုပ်သင့်သည်။

(၅၁) အစိုးရမဟုတ်သော လုပ်ဆောင်သူများနှင့်စပ်လျဉ်း၍ စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအနေဖြင့်

(က) ရေရှည်တည်တံ့သော မြို့ပြနှင့် ကျေးလက်ဒေသဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု၊ ပြန်လည်ဖြည့်တင်းအသုံးပြုနိုင်သည့် စွမ်းအင်နှင့် လူမှုအာမခံအစီအစဉ်များ မြှင့်တင်ပေးခြင်းမှတဆင့်အပါအဝင် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်နှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းမှ ကာကွယ်ခြင်း၊ လျှော့ချခြင်းနှင့် လိုက်လျောညီထွေနေထိုင်နိုင်ရေး လုပ်ဆောင်မှုများတွင် ကျား၊ မ ရေးရာအလေးထားတုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်သည့် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုကို အထောက်ကူပြုစေသော ပတ်ဝန်းကျင်များဖန်တီးခြင်း၊

(ခ) အမျိုးသမီးများအကြားတွင် စီးပွားရေး၌စွန့်စားလုပ်ဆောင်လိုစိတ်ကို အားပေးခြင်း၊ သန့်စင်သော စွမ်းအင်အခန်းကဏ္ဍနှင့် မြေယာဂေဟစနစ်ဆိုင်ရာ အစားအစာနည်းစနစ်များကဲ့သို့ ရေရှည်တည်တံ့သော ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုနှင့် ရာသီဥတုဒဏ်ခံနိုင်သည့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းလုပ်ငန်းများပါဝင်သည့် စီးပွားရေး လုပ်ငန်းများတွင် အမျိုးသမီးများပါဝင်လုပ်ဆောင်လာရန်အတွက် မက်လုံးများဖန်တီးပေးခြင်း။ ၎င်းနယ်ပယ်များရှိ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများအား အမျိုးသမီးများကို အလုပ်အကိုင်ခန့်အပ်သည့် အရေအတွက်နှင့် အထူးသဖြင့် ဦးဆောင်ရသည့် ရာထူးအဆင့်များတွင်အမျိုးသမီးများကို ခန့်အပ်သည့် အရေအတွက် ပိုမိုတိုးပွားလာစေရေး တိုက်တွန်းအားပေးသင့်သည်။

(ဂ) သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေးနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းကဏ္ဍများနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး အစိုးရနှင့် ပုဂ္ဂလိကအဖွဲ့အစည်းများ၏ မိတ်ဖက်လုပ်ဆောင်ခြင်းများနှင့်ပတ်သက်သော မည်သည့်အဆိုပြုချက်ကိုမဆို ကျား၊ မ ရေးရာအကျိုးသက်ရောက်မှုခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာခြင်းပြုလုပ်ရန်နှင့် မတူကွဲပြားသည့်အမျိုးသမီး အစုအဖွဲ့များသည် လုပ်ငန်းစဉ်ရေးဆွဲခြင်း၊ အကောင်ထည်ဖော်ခြင်းနှင့် စောင့်ကြည့်စစ်ဆေးမှုများတွင် ပါဝင်မှုရှိသည် ကိုသေချာနေစေရမည်။ အစိုးရနှင့် ပုဂ္ဂလိကအဖွဲ့အစည်းများ မိတ်ဖက်လုပ်ဆောင်မှုများမှတဆင့် ပံ့ပိုးပေးသော ဝန်ဆောင်မှုများနှင့် မည်သည့်အခြေခံအဆောက်အအုံများကိုမဆို ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် စီးပွားရေးအရ လက်လှမ်းမီရရှိနိုင်မှုကို အာမခံပေးရန် အထူးဂရုပြုသင့်သည်။

(ဃ) အမျိုးသမီးများ၏ လူ့အခွင့်အရေးအား ပုဂ္ဂလိကစီးပွားရေးလုပ်ငန်းရှင်များချိုးဖောက်မှုများမှ ကာကွယ်ရန် စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများချမှတ်ခြင်းနှင့် ပုဂ္ဂလိကစီးပွားရေးလုပ်ငန်းများ၊ လူမှုအဖွဲ့အစည်းများနှင့် မိတ်ဖက်လုပ်ဆောင်သည့် လုပ်ရှားမှုများအပါအဝင် မိမိတို့ ကိုယ်တိုင်လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်မှုများသည် လူ့အခွင့်အရေးကို လေးစားလိုက်နာမှုနှင့် ကာကွယ်မှုရှိခြင်း၊ အစိုးရမဟုတ်သောလုပ်ဆောင်သူများ၏ လူ့အခွင့်အရေးများကို ချိုးဖောက်သည့်လှုပ်ရှားမှုများနှင့် ဆက်နွယ်နေသည့်ဖြစ်ရပ်များကို ထိရောက်စွာပြန်လည် ကုစားဆောင်ရွက်ပေးခြင်းရှိသည်မှာ သေချာစေရန်လုပ်ဆောင်ရမည်။ ဤအထူးအစီအမံများအား စာချုပ်ပါအဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများမှ မိမိတို့နှင့်သက်ဆိုင်သည့် နိုင်ငံပိုင်နယ်နိမိတ်အတွင်းနှင့် ပြင်ပတွင်ဖြစ်ပွားသောလှုပ်ရှားမှုများတွင် အသုံးပြုဆောင်ရွက်သင့်သည်။

(င) စွမ်းဆောင်ရည်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုနှင့် နည်းပညာလက်လှမ်းမီရရှိနိုင်မှု

(၅၂) အထူးသဖြင့် ဒေသတွင်းအဆင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေးနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့်ဆက်နွယ်နေသော လုပ်ငန်းအစီအစဉ်များတွင် အမျိုးသမီးများတက်ကြွစွာပါဝင်မှုမရှိပါ။ ကျား၊ မ တန်းတူညီမျှရေးအာမခံမှုများနှင့် ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ခြင်းဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုများ၊ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်မှု လျှော့ချရေးနှင့် ရာသီဥတုဒဏ်ခံနိုင်ရည်ရှိရေးအတွက် ထိရောက်မှုရှိသော မူဝါဒများနှင့် မဟာဗျူဟာများ ချမှတ်ခြင်းများအတွက် အကောင်ထည်ဖော်လုပ်ဆောင်ရေးကို နှောင့်နှေးကြန့်ကြာစေမှုများ တိုးပွားလျက် ရှိနေသည်။ အမျိုးသမီးများနှင့် အမျိုးသမီးအဖွဲ့အစည်းများ၏ စွမ်းရည်နှင့် လုပ်နိုင်စွမ်းကို မြှင့်တင်ပေးခြင်း၊ ဒေသန္တရအဆင့်၊ အမျိုးသားအဆင့်၊ ဒေသတွင်းအဆင့်နှင့် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာအဆင့်တွင် ကျား၊ မ ရေးရာအလေးထားတုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်သည့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်မှုနှင့် ရာသီဥတုစောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်းများတွင် အစိုးရဌာနများ ပူးပေါင်းပါဝင်ဆောင်ရွက်လာစေခြင်းကဲ့သို့ အထူးအစီအမံများကို လုပ်ဆောင်ပေးသင့်သည်။

(၅၃) ကျား၊ မ ရေးရာနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းဆိုင်ရာကြေညာချက်တွင် ကော်မတီက သိပ္ပံနှင့် နည်းပညာ၊ တရားဝင်သတ်သတ်မှတ်မှတ်ပညာရေးနှင့် အလွတ်သဘော ပညာရေးသင်တန်းများကို အသုံးပြုခြင်းနှင့် ထိန်းချုပ်ခြင်း၊ ကျား၊ မ တန်းတူညီမျှရေးရရှိမှုကို ပံ့ပိုးပေးထားသောမူဝါဒများသည် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချခြင်း၊ ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှု လျှော့ချခြင်းနှင့် လိုက်လျောညီထွေနေထိုင်နိုင်ရေးကဏ္ဍများတွင် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၏ စွမ်းဆောင်ရည်ကိုမြှင့်တင်ပေးလိမ့်မည်ဟု မှတ်ချက်ပြုထားသည်။ သို့သော်လည်း ကျား၊ မ အခြေပြုမမျှတမှုအခြေအနေများအရ အမျိုးသမီးများသည် နည်းပညာ၊ လေ့လာသင်ကြားမှုအခွင့်အလမ်းများနှင့် သတင်းအချက်အလက်များကို မကြာခဏဆိုသလို လက်လှမ်းမီရန်ခက်ခဲနေဆဲဖြစ်သည်။

(၅၄) စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအနေဖြင့်

(က) သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်မှုလျှော့ချခြင်းနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းဆိုင်ရာ အစီစဉ်များ ရေးဆွဲရာတွင် အမျိုးသမီးများ၏နည်းပညာစွမ်းရည်နှင့် လုံလောက်သောအရင်းအမြစ်များကို ပံ့ပိုးပေးခြင်းဖြင့် အမျိုးသမီးများ၏ ပါဝင်မှုကိုတိုးမြှင့်ခြင်း၊

(ခ) ကြိုတင်သတိပေးစနစ်များ၊ တုံ့ပြန်မှုနှင့်ပြန်လည်ထူထောင်ရေး၊ ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှု လျှော့ချရေးနှင့် လိုက်လျောညီထွေနေထိုင်နိုင်ရေး အစီအစဉ်များကို တီထွင်ဖြန့်ကျက်ခြင်းများအပါအဝင် သဘာဝဘေးအန္တရာယ် ကြိုတင်ကာကွယ်ခြင်းနှင့် ကြိုတင်ပြင်ဆင်ခြင်းအဆင့်တိုင်းတွင် အမျိုးသမီးများခေါင်းဆောင်မှု အတွက်သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းထားခြင်း၊

(ဂ) မတူညီသောအမျိုးသမီးများ၏ လိုအပ်ချက်များကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားကာ ခေတ်မီပြီး ယဉ်ကျေးမှုအရ သင့်လျော်သော၊ အားလုံးပါဝင်နိုင်ပြီး လက်လှမ်းမီရရှိနိုင်သည့် နည်းပညာအသုံးပြု အစောပိုင်းသတိပေး သည့်သတင်းအချက်

အလက်များကို သေချာစွာပေးရမည်။ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်မှုလျှော့ချရေးနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့် သက်ဆိုင်သည့်အစီအစဉ်များတွင် အထူးသဖြင့် အင်တာနက်နှင့် မိုဘိုင်း တယ်လီဖုန်းလွှမ်းခြုံမှုကို တိုးချဲ့ခြင်းအပြင် အခြားသော ယုံကြည်စိတ်ချရပြီး ကုန်ကျစရိတ်သက်သာသည့် ရေဒီယိုကဲ့သို့သော ဆက်သွယ်ရေးနည်းပညာများကို ဌာနေတိုင်းရင်းသားများနှင့် လူနည်းစုအုပ်စုများမှ အမျိုးသမီးများနှင့် မသန်စွမ်းအမျိုးသမီးများ လက်လှမ်းမီရရှိနိုင်ရေးကို တက်ကြွစွာမြှင့်တင်ပေးခြင်း၊

(ဃ) သဘာဝဘေးအန္တရာယ်နှင့်ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှု၏ ကောက်ပဲသီးနှံ၊ မွေးမြူရေး၊ နေအိမ်များနှင့် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများအပေါ် ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုများကို ကာကွယ်၊ လျှော့ချခြင်းနည်းပညာများကို လက်လှမ်းမီရရှိခြင်းနှင့်၊ ပြည်လည့်ဖြည့်တင်းနိုင်သည့်စွမ်းအင်နှင့် ရေရှည်တည်တံ့သော စိုက်ပျိုးရေးထုတ်လုပ်မှုများအပါအဝင် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းလျှော့ချရေးနှင့် လိုက်လျောညီထွေနေထိုင်နိုင်ရေးနည်းပညာမှ စီးပွားရေးအရ အကျိုးအမြတ်များကို အမျိုးသမီးများရရှိခံစားရသည်မှာ သေချာစေခြင်း၊

(င) သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေးနှင့် တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်ခြင်း၊ ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုလျှော့ချရေးနှင့် လိုက်လျောညီထွေနေထိုင်နိုင်ရေး လုပ်ဆောင်မှုများတွင် အမျိုးသမီးများ၏ ရိုးရာအသိပညာဗဟုသုတများနှင့် ကျွမ်းကျင်မှုများကို လက်ခံနားလည်မှု ကျင့်သုံးမှုနှင့် အသုံးပြုမှုကို မြှင့်တင်ပေးခြင်း။

6/ txltav;xm;&rnf, yf, fsm;

(က) အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးငယ်များအပေါ် ကျား၊ မ အခြေပြုအကြမ်းဖက်မှုများမှ ကင်းလွတ်စွာနေနိုင်ခွင့်

(၅၅) အထွေထွေတိုက်တွန်းချက်အမှတ် ၃၅ တွင် ကော်မတီမှ အမျိုးသမီးများအပေါ် ကျား၊ မ အခြေပြုအကြမ်းဖက်ခြင်းသည် အမျိုးသမီးများ၏ အမျိုးသားများကို လေးစားရသည့် တစ်ဆင့်နိမ့်ဖိနှိပ်ခံအနေအထားနှင့် အမျိုးသမီးများအား ပုံသေကားကျသတ်မှတ်ထားသည့်ပုံစံများကို ဆက်လက်တည်ရှိနေခြင်းအတွက် အဓိကကျသော လူမှုရေး၊ နိုင်ငံရေးနှင့် စီးပွားရေးနည်းစနစ်များအနက်မှ တစ်ခုဖြစ်သည်ဟုမှတ်ချက်ပြုထားသည်။ အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးငယ်များအပေါ် ကျား၊ မ အခြေပြုအကြမ်းဖက်ကို ပိုမိုဆိုးရွားလာစေသည့်အချက်များအဖြစ် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်၊ သဘာဝသယံဇာတများပျက်စီးခြင်းနှင့် ယိုယွင်းခြင်းအခြေ

(၅၆) ကော်မတီအနေဖြင့် လူသားခြင်းဆိုင်ရာပြဿနာများတွင် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာအကြမ်းဖက်မှုများမှာ ဖြစ်လေ့ဖြစ်ထရှိပြီး တစ်နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာသဘာဝဘေးအန္တရာယ်အပြီးတွင် ပိုမိုပြင်းထန်ဆိုးရွားလာ နိုင်သည်ကို တွေ့ရှိခဲ့ရသည်။ စိတ်ဖိစီးမှု၊ မတရားမှုများနှင့် အိုးမဲ့အိမ်မဲ့ဖြစ်မှုများ များပြားလာသည့် အခြေအနေအချိန်အခါတွင် အမျိုးသမီးများအနေဖြင့် အကြမ်းဖက်မှုဘေးအန္တရာယ်ပိုမိုတိုးပွားလာမှုနှင့် ရင်ဆိုင်ရသည်။

(၅၇) သဘောတူစာချုပ်နှင့် အထွေထွေထောက်ခံတိုက်တွန်းချက်အမှတ် ၃၅ တို့အရ၊ စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအနေဖြင့် –

(က) သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်မှုလျှော့ချရေး၊ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းတို့နှင့် ဆက်စပ်စဉ်းစားရမည့်အကြောင်းအရာအနေဖြင့် အိမ်တွင်းအကြမ်းဖက်မှု၊ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာအကြမ်းဖက်မှု၊ စီးပွားရေးအရ အကြမ်းဖက်မှု၊ လူကုန်ကူးခြင်းနှင့် အတင်းအဓမ္မထိမ်းမြားမှုများအပါအဝင်၊ ရှိနှင့်နေပြီးသော အသစ်သောအန္တရာယ်ဖြစ်လာနိုင်သည့် အမျိုးသမီးများအပေါ် ကျား၊မအခြေပြုအကြမ်းဖက်များကို ဖြေရှင်းဆောင်ရွက်ရန် မူဝါဒများနှင့် လုပ်ငန်းအစီအစဉ်များရေးဆွဲခြင်း၊

(ခ) အမျိုးသမီးများနှင့် အမျိုးသားများအတွက် လက်ထပ်ထိမ်းမြားနိုင်သည့် အနိမ့်အဆုံးအသက်အရွယ်သည် ၁၈နှစ်ဖြစ်ကြောင်းသေချာစေရမည်။ စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအနေဖြင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ် တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်ခြင်းလှုပ်ရှားမှုများတွင် ပါဝင်ပတ်သက်နေသည့် အရာရှိဝန်ထမ်းများအားလုံးအတွက် အရွယ်မတိုင်ခင်နှင့် အတင်းအဓမ္မလက်ထပ်ထိမ်းမြားမှုများ ပြန့်နှံ့လာမှုများအကြောင်း လေ့ကျင့်သင်ကြား ပေးထားသင့်သည်။ အရွယ်မတိုင်ခင်နှင့် အတင်းအဓမ္မလက်ထပ်ထိမ်းမြားမှုများအား ကာကွယ်ရန်၊ စောင့်ကြည့်လေ့လာရန်နှင့် ဖြေရှင်းဆောင်ရွက်ရန်အတွက် အမျိုးသမီးအဖွဲ့အစည်းများ၊ အခြားသော ပါဝင်သက်ဆိုင်သူများနှင့် မိတ်ဖက်လုပ်ဆောင်မှုယန္တရားများအား ဒေသတွင်းနှင့် နယ်ပယ်တွင်း သဘာဝဘေးအန္တရာယ်စီမံခန့်ခွဲမှုအစီစဉ်များတွင် တည်ဆောက်ပေးခြင်း၊

(ဂ) ကျား၊ မ အခြေပြုအကြမ်းဖက်မှုကို တိုင်ကြားရန်ဆန္ဒရှိသည့် အမျိုးသမီးများအားလုံးအတွက် လက်လှမ်းမီနိုင်သော၊ လျှို့ဝှက်ထိန်းသိမ်းပေးသော၊ ထိရောက်မှုရှိသော၊ အထောက်အကူဖြစ်စေသော ယန္တရားများစီစဉ်ပေးခြင်း၊

(ဃ) အမျိုးသမီးအဖွဲ့အစည်းများအပါဝင် အတိုင်းအဆကျယ်ပြန့်သော သက်ဆိုင်ပါဝင်သူများနှင့် မိတ်ဖက်လုပ်ဆောင်ခြင်းဖြင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်မှုလျှော့ချရေးနှင့်သက်ဆိုင်သည့် လုပ်ငန်းအစီအစဉ်များအတွင်းရှိ အမျိုးသမီးများအပေါ် ကျား၊ မ အခြေပြုအကြမ်းဖက်မှုများကို ကြိုတင်ကာကွယ်ရန်နှင့် တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်ရန်အတွက် ကြားဝင်ဖြေရှင်းဆောင်ရွက်မှုအစီစဉ်များအား ပုံမှန်စောင့်ကြည့်လေ့လာ၊ အကဲဖြတ်ပေးသည့်စနစ်တစ်ရပ် တီထွင်ထားရှိပေးခြင်း၊

(င) သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်သည့်အခြေအနေများတွင် ပျံ့နှံ့နေသည့် ကျား၊ မ အခြေပြုအကြမ်းဖက်မှုပုံစံအမျိုးမျိုးနှင့် ၎င်းတို့အား မည်သို့ကာကွယ်တားဆီးရမည်နှင့်ပတ်သက်၍ အုပ်ချုပ်ရေး အာဏာပိုင်များ၊ အရေးပေါ်ဝန်ဆောင်မှုလုပ်သားများနှင့် အခြားသောအစုအဖွဲ့များအတွက် သင်တန်းပေးခြင်း၊ အသိပညာပေးခြင်း။ ဌာနေတိုင်းရင်းသားအုပ်စုနှင့် လူနည်းစုအုပ်စုများမှ အမျိုးသမီးနှင့် မိန်းကလေးငယ်များ၊ မသန်စွမ်းအမျိုးသမီးများနှင့်မိန်းကလေးငယ်များ၊ လိင်တူစုံမက်သူ၊ လိင်တူလိင်ကွဲ စုံမက်သူအမျိုးသမီးများ၊ ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ဝတ်စားဆင်ယင်နေထိုင်သူများ၊ ဒွိလိင်ပါရှိသူများ၏ အခွင့်အရေးများနှင့် လိုအပ်ချက်များနှင့်သက်ဆိုင်သည့် သတင်းအချက်အလက်များနှင့် ၎င်းတို့အပေါ် ကျား၊ မ အခြေပြုအကြမ်းဖက်မှုအန္တရာယ်ကျရောက်နိုင်သည့် နည်းလမ်းနှင့် အနေအထားများအကြောင်းကို သတန်းပေးရာတွင် ထည့်သွင်းသင်ကြားပေးခြင်း၊

(စ) သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်သည့်အခြေအနေများတွင် အမျိုးသမီးများအပေါ် ကျား၊ မ အခြေပြု အကြမ်းဖက်ခြင်း၏ အခြေခံအရင်းအမြစ်အကြောင်းရင်းများကို ဖြေရှင်းရန်နှင့် အမျိုးသမီးများ၏ လူမှုအဆင့်အတန်းနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် လူမှုရေးဆိုင်ရာနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ ပုံသေကားကျသတ်မှတ်မှုများကို ရှာဖွေဖော်ထုတ်ရန်အလို့ငှာ အမျိုးသားများနှင့် ယောကျ်ားလေးများ၊ မီဒီယာ၊ ရိုးရာယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဘာသာရေးခေါင်းဆောင်များနှင့် ပညာရေးဆိုင်ရာ အင်စတီကျူးရှင်းများနှင့်အတူ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းခြင်းများအပါအဝင် ရေရှည်မူဝါဒများနှင့် မဟာဗျူဟာများချမှတ်ခြင်းများ ပြုလုပ်ပေးသင့်သည်။

(ခ) ပညာသင်ကြားခွင့်နှင့် သတင်းအချက်အလက်ရရှိခွင့်

(၃၈) သဘောတူစာချုပ်ပါ အပိုဒ် ၁၀ သည် ပညာရေးတွင် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုပပျောက်စေရေးနှင့် သက်ဆိုင်သည်။ ပညာရေးသည် အမျိုးသမီးများ မိမိတို့အိမ်ထောင်စုများ၊ မိသားစုများ၊ လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းများနှင့် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများတွင် ပါဝင်လုပ်ဆောင်နိုင်စွမ်းနှင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များလျှော့ချရေး၊ ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှု လျှော့နည်းစေရေးနည်းစနစ်များကို ရှာဖွေဖော်ထုတ်ရန်၊ ထိရောက်သော ပြန်လည်ထူထောင်ရေးနည်းဗျူဟာများကို တီထွင်ဖန်တီးခြင်းဖြင့် ပို၍ဒဏ်ခံနိုင်ရည်

ရှိသော လူမှုရပ်ဝန်းများကိုတည်ဆောက်ရန်အတွက် လိုအပ်သည့်စွမ်းရည်များ ပိုမိုတိုးတက်ကောင်းမွန်စေသည်။ ထိုနည်းတူ ပညာရေးသည် ဘေးအန္တရာယ်ကျရောက် နိုင်ခြေလျှော့ချရေးနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့်သက်ဆိုင်သည့် ထိရောက်သော မူဝါဒများချမှတ်ရာတွင် အထောက်အကူပြုသည့် အခွင့်အလမ်းများ၊ အရင်းအမြစ်များ၊ နည်းပညာများနှင့် သတင်းအချက်အလက်များကို ပိုမိုလက်လှမ်းမီရရှိစေပါသည်။ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်နှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းကို ကာကွယ်ရန်နှင့် လျှော့ချရန်အတွက် စီးပွားရေး၊ စိုက်ပျိုးရေး၊ ရေအရင်းအမြစ်စီမံခန့်ခွဲခြင်း၊ ရာသီဥတု၊ အင်ဂျင်နီယာ၊ ဥပဒေ၊ ဆက်သွယ်ရေးနှင့် အရေးပေါ်ဝန်ဆောင်မှုများအတွက် ကောင်းစွာ စည်းစနစ်တကျလေ့ကျင့်သင်ကြား ပေးထားသည့် အမျိုးသမီးနှင့် အမျိုးသားများလိုအပ်သည်။

(၅၉) လူမှုရေး၊ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် စီးပွားရေးဆိုင်ရာ အတားအဆီးများကြောင့် ပညာရေးကို အကန့်အသတ် ဖြင့်သာလက်လှမ်းမီရရှိလေ့ရှိသော မိန်းကလေးငယ်များနှင့် အမျိုးသမီးများသည် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်ပြီးနောက်တွင် အခြေခံအဆောက်အအုံများပျက်စီးခြင်း၊ ဆရာ၊ ဆရာများနှင့် အခြားသော အရင်းအမြစ်များမရှိခြင်း၊ စီးပွားရေးအကြပ်အတည်းနှင့် လုံခြုံရေးပြဿနာများများကြောင့် ပညာရေးတွင်ပါဝင်ရန် အတွက် ပိုမိုကြီးမားသော အခက်အခဲအတားအဆီးများကို ရင်ဆိုင်ရနိုင်သည်။

(၆၀) သဘောတူစာချုပ်ပါ အပိုဒ် ၁၆ နှင့် အထွေထွေထောက်ခံတိုက်တွန်းချက်အမှတ် ၃၆အရ စာချုပ် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအနေဖြင့် –

(က) ပုံမှန်စစ်ဆေးခြင်းအားဖြင့် ပညာရေးဆိုင်ရာအခြေခံအဆောက်အအုံများသည် လုံခြုံစိတ်ချမှုရှိပြီး သဘာဝဘေးအန္တရာယ် များကို ကြံ့ကြံ့ခံနိုင်သည့် လုံလောက်သောဒဏ်ခံနိုင်ရည်ရှိခြင်း၊ ကျောင်းသားများနှင့် ပညာရှင်များအား ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များ၏ သက်ရောက်မှုများမှ ကာကွယ်ပေးခြင်း။

(ခ) ဆန်းစစ်အကဲဖြတ်မှုများ၊ အဆောက်အဦးဆိုင်ရာ သတ်မှတ်ချက်စံများအပေါ်အခြေခံ၍ ဘေးအန္တရာယ်ဒဏ်ကြံ့ကြံ့ခံနိုင်သော ကျောင်းများနှင့် အခြားပညာရေးဆိုင်ရာအဆောက်အအုံများ ပြန်လည်တည်ဆောက်နိုင်ရန်၊ ဆောက်လုပ်ရေးလုပ်ငန်းများငှားရမ်းခြင်းနှင့် အကောင်ထည်ဖော်ဆောက်လုပ်ခြင်းအား ဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်ပြီးနောက် အမြန်ဆုံးစတင်လုပ်ဆောင်နိုင်ရန်အတွက် လိုအပ်သည့် လုံလောက်သော အရင်းအမြစ်များနှင့် ငွေကြေးဘဏ္ဍာများ ခွဲဝေချထားပေးခြင်း။ ဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်ပြီးနောက် အမျိုးသမီးများအား ပညာသင်ကြားရေးအစီစဉ်များတွင် ဖယ်ထုတ်ထားခြင်းမရှိစေရန်လို့ငှာ ကွင်းဆင်းလုပ်ဆောင်မှုအစီအစဉ်များမှတဆင့် ရိုးရာအစဉ်အလာများကြောင့် ပညာရေးကိုတန်ဖိုးထားခြင်းများမခံခဲ့ရသည့် မိန်းကလေးငယ်များနှင့် အမျိုးသမီးများအား သင်ကြားရေးအစီစဉ်များတွင် ပြန်လည်ပေါင်းစည်းပေးခြင်းကို ဦးစားပေးလုပ်ဆောင်ခြင်း။

(ဂ) သိပ္ပံနည်းကျသုတေသနများအပါအဝင် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်နှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းဆိုင်ရာ ပညာရပ်များနှင့်စပ်လျဉ်းသော သတင်းအချက်အလက်များအား အမျိုးသမီးနှင့် မိန်းကလေးငယ်များ တန်းတူညီမျှရရှိသည်ကို သေချာစေခြင်း။ ထိုသတင်းအချက်အလက်သည် သင်ကြားမှုအဆင့်တိုင်း၏ ပညာရေးသင်ရိုးညွှန်းတန်းများ၌ အဓိကကျသောအပိုင်းဖြစ်သင့်သည်။

(ဃ) အမျိုးသမီးများအား ပြောင်းလဲနေသောရာသီဥတုနှင့်လိုက်လျောညီထွေဖြစ်စေရန်၊ ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲသော ဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်ငန်းများတွင် ပါဝင်ရန်လိုအပ်သောအရည်အချင်းများ တိုးတက်လာစေရေးအတွက် ရပ်ရွာအဆင့်အပါအဝင်၊ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေးနှင့်စီမံခန့်ခွဲမှု၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် ရာသီဥတုသိပ္ပံပညာရပ်များတွင် မိန်းကလေးများနှင့်၊ အမျိုးသမီးများအားပညာရေးဆိုင်ရာ လေ့ကျင့်သင်ကြားမှုများပြုလုပ်ရန်အတွက် အထူးအစီအစဉ်များနှင့် ပညာသင်ဆုများချမှတ်သင့်သည်။

(ဂ) အလုပ်လုပ်နိုင်ခွင့်နှင့် လူမှုကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရေးရရှိခွင့်

(၆၁) သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းသည် အမျိုးသမီးများ၊ အထူးသဖြင့် ဆင်းရဲမွဲတေစွာ နေရထိုင်ရသောအမျိုးသမီးများ၏ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းလုပ်ငန်းအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်ခြင်းဖြင့် ၎င်းတို့အပေါ် တိုက်ရိုက်သက်ရောက်မှုရှိနေသည်။ အမျိုးသမီးများနှင့် အမျိုးသားများအကြားရှိ စီးပွားရေးတန်းတူ မညီမျှမှုများသည် ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်း၊ မြေယာ၊ ဥစ္စာပစ္စည်းများကိုထိန်းချုပ်ခွင့်အပါဝင် ပိုင်ဆိုင်ခွင့်များကို ကန့်သတ်ခြင်း၊ လုပ်ခလစာမညီမျှခြင်း၊ သေချာရေရာမှုမရှိသော၊ အလွတ်သဘောဖြစ်ပြီး တည်ငြိမ်မှုမရှိသည့် အလုပ်အကိုင်များတွင် အမျိုးသမီးများအဓိကဝင်ရောက်လုပ်ကိုင်ရခြင်း၊ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှောက်ယှက်ခြင်း အပါအဝင် အခြားသောအလုပ်ခွင်တွင်းမှ အကြမ်းဖက်ခြင်းများ၊ အလုပ်အကိုင်ခန့်အပ်ခြင်းတွင် ကိုယ်ဝန်ဆောင်ခြင်းနှင့်ဆက်စပ်၍ ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်း၊ ကျား၊ မ ရေးရာအလိုက် ခွဲခြားထားသောအိမ်အလုပ်များ၊ အိမ်တွင်း၊ လူမှုအဖွဲ့အစည်းတွင်းနှင့် စောင့်ရှောက်မှုပေးခြင်းအလုပ်များတွင် အမျိုးသမီးများ၏ ပါဝင်ပံ့ပိုးမှုများကို တန်ဖိုးမထားခြင်း၊ ထို့နည်းတူ လုပ်ငန်းခွင်အတွင်း ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းနှင့် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာအမြတ်ထုတ်ခြင်း၊ မြေယာလုယူခြင်းများ၊ အဆမတန်လွန်ကဲစွာ ထုတ်ယူထုတ်ဖော်သည့်စက်မှုလုပ်ငန်းများနှင့် ထိန်းချုပ်စောင့်ကြည့်မှု ကင်းမဲ့နေသော စက်မှု/သို့မဟုတ် စိုက်ပျိုးရေးစက်မှုလုပ်ငန်းများကြောင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ယိုယွင်း ပျက်စီးခြင်းများကြောင့် ပိုမိုခိုင်မာလာစေသည်။ ထိုကဲ့သို့သော ကျား၊ မ အခြေပြုခွဲခြားဆက်ဆံမှုအားလုံးသည် အမျိုးသမီးများ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုများကို ကာကွယ်ရန်နှင့် လိုက်လျောညီထွေနေထိုင်နိုင်ရန်အတွက် လိုအပ်သည့် စွမ်းဆောင်ရည်များကို ကန့်သတ်ထားသည်။

(၆၂) ရာသီဥတုဘေးအန္တရာယ်များကျရောက်ပြီးနောက်တွင် အမျိုးသမီးများအတွက် အိမ်မှုကိစ္စများနှင့် စောင့်ရှောက်ပေးရခြင်းအလုပ်များသည် များသောအားဖြင့် ပိုမိုတိုးများလာသည်။ အစားအသောက်သိုလှောင်ကုန်များ၊ အိုးအိမ်၊ ရေနှင့် စွမ်းအင်အထောက်အပံ့များကဲ့သို့ အခြေခံ အဆောက်အအုံများ ပျက်ဆီးခြင်း၊ လူမှုကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရေးစနစ်နှင့် ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု မရှိခြင်းများကြောင့် အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးငယ်များအတွက် အထူးသောအကျိုးဆက်များရရှိစေသည်။ ထိုကဲ့သို့သော ကျား၊ မ တန်းတူမညီမျှမှုများ၏ အကျိုးဆက်ရလဒ်အနေဖြင့် အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးငယ်များကြား သေဆုံးမှုနှုန်းနှင့် ဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်နိုင်လွယ်မှုမြင့်မားလာပြီး၊ အမျိုးသမီးများသည် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများတွင် ပါဝင်လုပ်ဆောင်ရန်အတွက်နှင့် ပြန်လည်ထူထောင်ရေးနှင့်လိုက်လျောညီထွေ နေထိုင်နိုင်ရေးအတွက် လိုအပ်သော သတင်းအချက်အလက်နှင့် ပညာပေးခြင်းများအပါအဝင် အရင်းအမြစ်များကို လက်လှမ်းမီရရှိနိုင်ရန်အတွက် မကြာခဏ ဖယ်ထုတ်ချန်ထားခြင်းခံနေရသည်။

(၆၃) လူမှုရေးနှင့် ဥပဒေရေးရာမညီမျှမှုများသည် အမျိုးသမီးများ ပိုမိုလုံခြုံသော၊ သဘာဝဘေးအန္တရာယ် ဖြစ်လေ့ဖြစ်ထနည်းသော အရပ်ဒေသများသို့ရွှေ့ပြောင်းနိုင်စွမ်းကို ထပ်မံကန့်သတ်ထားပြီး၊ ငွေကြေးဆိုင်ရာဝန်ဆောင်မှုများ၊ ချေးငွေ၊ လူမှုဖူလုံရေးခံစားခွင့်များ၊ မြေယာပိုင်ဆိုင်ခွင့်နှင့် အခြားအကျိုးဖြစ်ထွန်းသောအရင်းအမြစ်များကို အမျိုးသမီးများ လက်လှမ်းမီရရှိခွင့်ကိုလည်း ကန့်သတ်နိုင်သည်။

(၆၄) စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအနေဖြင့် –

(က) အမျိုးသမီးများနှင့် အမျိုးသားများအကြား စီးပွားရေးမညီမျှမှုများကိုလျှော့ချရန်၊ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်နိုင်ခြေလျှော့ချရန်နှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှု၏ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုများနှင့် လိုက်လျောညီထွေနေနိုင်ရန်အတွက် ကျား၊ မ အလေးထားတုံ့ပြန်မှုရှိသည့် လူမှုကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရေးစနစ်များနှင့် လူမှုဝန်ဆောင်မှုများတွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံရန်။ လူမှုကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရေးအစီအစဉ်များအတွက် အရည်အသွေးပြည့်မီမှုစံနှုန်းများကိုအနီးကပ်စောင့်ကြည့်ခြင်းဖြင့် အိမ်ထောင်ဦးစီးအမျိုးသမီးများ၊ အိမ်ထောင်မရှိသောအမျိုးသမီးများ၊ ပြည်တွင်းရွှေ့ပြောင်း

ဒုက္ခသည်များ၊ ရွှေ့ပြောင်းလုပ်သားနှင့် ဒုက္ခသည်အမျိုးသမီးများ၊ မသန်စွမ်းအမျိုးသမီးများအပါအဝင် အမျိုးသမီးအုပ်စုများအားလုံး လက်လှမ်းမီရရှိမှုကို သေချာစေခြင်း၊

(ခ) ချူကလီးယား ဓါတ်ပေါင်းဖိုများနှင့် စက်ရုံများအပါအဝင် လုပ်ငန်းခွင်များနှင့် အရေးပါသောအခြေခံအဆောက်အအုံများ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များအား ခံနိုင်ရည်ရှိမှုကိုသေချာစေရန် ပုံမှန်စစ်ဆေးခြင်းနှင့် အဆောက်အဦး ဘေးကင်း လုံခြုံရေးဥပဒေများကိုကျင့်သုံးခြင်း၊ အိမ်တွင်းလုပ်ငန်းများနှင့် ဝင်ငွေတိုးရန်အတွက် အထူးသဖြင့်လိုအပ်သော အခြေခံအဆောက်အအုံများ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်ပြီးနောက် အမြန်ဆုံးလည်ပတ်နိုင်မှုအတွက် အာမခံနိုင်သော အခြားသောနည်းစနစ်များကိုကျင့်သုံးခြင်း၊

(ဂ) သဘောတူစာချုပ် အပိုဒ် ၁၁ တွင်ပြဌာန်းထားသည့်အတိုင်း အမျိုးသမီးများ ဂုဏ်သိက္ခာရှိရှိတင့်တယ်၍ ရေရှည်တည်တံ့သော အလုပ်အကိုင်အခွင့်အလမ်းများရရှိရန် တန်းတူညီမျှအခွင့်အရေးနှင့် ၎င်းအခွင့်အရေးအား ကျေးလက်ဒေသနှင့် မြို့ပြဒေသများတွင်ပါ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့် လိုက်လျောညီထွေနေထိုင်နိုင်ရေးအတွက် ဆက်စပ်နေသော သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကြိုတင်ကာကွယ်ခြင်း၊ စီမံခန့်ခွဲခြင်းနှင့် ပြန်လည်ထူထောင်ခြင်း အခြေအနေများတွင် အမျိုးသမီးများအသုံးပြုနိုင်စေရန် အာမခံခြင်း၊

(ဃ) အမျိုးသမီးများ ဈေးကွက်များ၊ ငွေကြေးဝန်ဆောင်မှုများ၊ ချေးငွေနှင့် အာမခံအစီအစဉ်များကို တန်းတူညီမျှလက်လှမ်းမီစေရန်နှင့် အမျိုးသမီးများသည် ပင်စင်၊ အခြားသောအလုပ်အကိုင်နှင့် ဆက်နွယ်နေသော လူမှုဖူလုံရေး ခံစားခွင့်များကို တောင်းဆိုရရှိနိုင်စေရန်အတွက် အလွတ်သဘောစီးပွားရေးလုပ်ငန်းများအား ထိန်းညှိပေးခြင်း

(င) သဘာဝဘေးအန္တရာယ်နှင့် ရာသီဥတုဆိုင်ရာမူဝါဒများအပါအဝင် အမျိုးသမီးများဝန်ဆောင်မှုပေးနေရသည့် လုပ်အားခ မရရှိသည့်အလုပ်အကိုင်များ၊ စောင့်ရှောက်မှုလုပ်ငန်းများ၏ မမျှတသောဝန်ထုပ်ဝန်ပိုးများကို အသိအမှတ်ပြုပြီး ဖြေရှင်းပေးခြင်း။ ပြုစုစောင့်ရှောက်မှုလုပ်ငန်းများ၏ ကျား၊မရေးရာအရဖြစ်တည်နေသော ဝန်ထုပ်ဝန်ပိုးများအား လျှော့ချရန်အတွက် အိမ်တွင်းလုပ်ငန်းများနှင့် လုပ်အားခမရသောစောင့်ရှောက်မှုအလုပ်များအား ခွဲဝေခြင်းအတွက် အသိပညာပေး အစီစဉ်များ၊ အချိန်ကုန်သက်သာသော အစီအမံများအားမိတ်ဆက်ပေးခြင်းနှင့် သင့်လျော်သော နည်းပညာ၊ ဝန်ဆောင်မှုများနှင့် အခြေခံအဆောက်အအုံများပါဝင်ထည့်သွင်းထားသော မူဝါဒများနှင့် အစီအစဉ်များကို ရေးဆွဲခြင်း၊

(စ) ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှု ကြိုတင်ကာကွယ်ခြင်း၊ ကြိုတင်ပြင်ဆင်ခြင်း၊ လျော့ပါးသက်သာစေခြင်းနှင့် လိုက်လျောညီထွေနေထိုင်နိုင်ရေးများကို ဒီဇိုင်းရေးဆွဲခြင်း၊ ပါဝင်ခြင်း၊ စီမံခန့်ခွဲခြင်းနှင့် စောင့်ကြည့်ခြင်းများ လုပ်ဆောင်နိုင်ရန် အခွင့်ရှိစေနိုင်သော ရိုးရာမဟုတ်သော လုပ်ငန်းခွင်အတွင်း၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကိုအလေးထားသော စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများအတွင်းအပါအဝင် ရေရှည်တည်တံ့သော အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းလုပ်ငန်း သင်တန်းများ လက်လှမ်းမီရရှိခွင့်ကို ကာကွယ်၍ မြှင့်တင်ပေးခြင်းများပြုလုပ်ပေးသင့်သည်။

(ဃ) ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုရရှိခွင့်

၆၅။ သဘောတူစာချုပ်ပါ အပိုဒ် ၁၂ အရ၊ စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအနေဖြင့် လိင်နှင့် မျိုးဆက်ပွားကျန်းမာရေး ဝန်ဆောင်မှုများ၊ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် စိတ်ပညာပိုင်းနှင့်ဆက်နွယ်သော ကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှုများအပါအဝင် ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုများပေးရာတွင် အမျိုးသားများနှင့် အမျိုးသမီးများအကြားတန်းတူညီမျှမှုရှိသည်ကို အာမခံရမည်။ သဘောတူစာချုပ်ပါ အပိုဒ်၁၂ အရ စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအနေဖြင့် အမျိုးသမီးများ အားလုံး၏ ကျန်းမာရေးအခွင့်အရေးများကို

လေးစားလိုက်နာရန်နှင့် ကာကွယ်ရန်အတွက်လုပ်ဆောင်ရမည့်အချက်များကို ကော်မတီ၏ အထွေထွေထောက်ခံ တိုက်တွန်းချက်အမှတ် ၂၄ (၁၉၉၉) အမျိုးသမီးနှင့် ကျန်းမာရေးတွင် အသေးစိတ်ဖော်ပြထားသည်။ လိင်နှင့် မျိုးဆက်ပွားကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှုများအပါအဝင် ကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှုများနှင့် စနစ်များသည် ဘေးအန္တရာယ်ဖြစ်ပွားနေသည့် အခြေအနေများ၌ပါရရှိနိုင်ခြင်း၊ လက်လှမ်းမီခြင်း၊ လက်ခံနိုင်ခြင်းနှင့် အရည်သွေးကောင်းများရှိသင့်သည်။ ထိုရည်မှန်း ချက်များအတွက် ကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှုနှင့် စနစ်များတွင် ကျား၊ မရေးရာအလေးထားတုံ့ပြန်သော ရာသီဥတု ပြောင်းလဲခြင်းနှင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ဒဏ်ခံနိုင်ရေးမူဝါဒများ၊ ဘတ်ဂျက်နှင့် စောင့်ကြည့်လေ့လာရေး လုပ်ဆောင်မှုများ အပြည့်အဝပေါင်းစည်းရှိမှုသေချာစေရန် ဆောင်ရွက်သင့်သည်။

(၆၆) ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များသည် ကူးစက်ရောဂါများအပါအဝင်၊ ရောဂါအသစ်များနှင့် ပြန်လည်ဖြစ်ပွားလာသည့် ရောဂါများ ပျံ့နှံ့ခြင်း၊ ပြန့်ပွားခြင်းနှင့် ပြင်းထန်ခြင်းအပေါ် သက်ရောက်လွှမ်းမိုးမှုရှိသည်။ အစားအစာ၊ အာဟာရနှင့် ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုများ လက်လှမ်းမီရယူခြင်းတွင် မမျှတမှုများ၊ အမျိုးသမီးများအား ကလေးငယ်များ၊ သက်ကြီးရွယ်အိုများနှင့် ဖျားနာသူများအတွက် အဓိကစောင့်ရှောက်သူများအဖြစ် ဆောင်ရွက်ရမည်ဟူသော လူမှုရေးမျှော်လင့်ချက်များ၏ အကျိုးဆက်အနေဖြင့် အမျိုးသမီးနှင့် မိန်းကလေးငယ်များအနေဖြင့် ရောဂါကူးစက်လွယ်နှုန်း ပိုမိုမြင့်မားလာသည်။

(၆၇) စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအနေဖြင့် လိင်နှင့် မျိုးဆက်ပွားကျန်းမာရေးအားနားလည်သဘောပေါက်ရန်လွယ်သော အသက်အရွယ်အလိုက် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာပညာရေး၊ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် စိတ်ပညာပိုင်းဆိုင်ရာ ကျန်းမာရေး၊ တစ်ကိုယ် ရေသန့်ရှင်းမှုများအပါအဝင် ကျန်းမာရေးဆိုင်ရာအမျိုးသမီးများ၏အခွင့်အရေးကို မြှင့်တင်ရန်၊ ကာကွယ်ရန်နှင့် ဖြည့်ဆည်းရန်အတွက် အသေးစိတ်မူဝါဒများနှင့် ဘတ်ဂျက်ခွဲဝေချမှုများပြုလုပ်ထားသည်ကို သေချာစေသင့်သည်။ အရေးပေါ်သားဖွားစောင့်ရှောက်မှုနှင့် မိခင်နို့တိုက်ကျွေးရေးကဲ့သို့သော မီးမဖွားမီနှင့် ကိုယ်ဝန်ဆောင်စဉ်စောင့်ရှောက်မှုအတွက် ထောက်ပံ့မှုများသည် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များနှင့်သက်ဆိုင်သော မဟာဗျူဟာများ၊ လုပ်ငန်းနှင့် အစီအစဉ်များ၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုဖြစ်သင့်သည်။

(၆၈) အထူးသဖြင့် စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအနေဖြင့် –

(က) ကျန်းမာရေးမူဝါဒများနှင့် အစီစဉ်များအား စီမံကိန်းရေးဆွဲခြင်း၊ အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းနှင့် စောင့်ကြည့်ခြင်း၊ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်နိုင်ခြေရှိသော အခြေအနေများတွင် အမျိုးသမီးများအတွက် ဘက်ပေါင်းစုံကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှုများကို ဒီဇိုင်းရေးဆွဲခြင်းနှင့် စီမံခန့်ခွဲခြင်းများတွင် ဆုံးဖြတ်ချက်ချနိုင်သည့်နေရာများအပါအဝင် အမျိုးသမီးများ ပါဝင်နိုင်မှုကိုသေချာစေခြင်း၊

(ခ) ရာသီဥတုနှင့် ဘေးအန္တရာယ်ဒဏ်ခံနိုင်သော ကျန်းမာရေးစနစ်များနှင့် ဝန်ဆောင်မှုများတွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံခြင်းနှင့် ၎င်းတို့၏ရရှိနိုင်သော အရင်းအမြစ်များကို သန့်ရှင်းသောရေ၊ လုံလောက်သော အာဟာရ၊ မိလ္လာစနစ်နှင့် ဓမ္မတာလာစဉ်သန့်ရှင်းမှု စီမံခန့်ခွဲခြင်းများအပါအဝင် ကျန်းမာရေးဆုံးဖြတ်ချက်ချမှုများအတွက် အများဆုံးခွဲဝေချထားပေးခြင်း။ အဆိုပါ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများသည် ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုစနစ်များအားပြောင်းလဲခြင်းကို အရှိန်မြင့်ရန်အတွက် သင့်ပြီး သို့မှသာ ၎င်းတို့သည် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များကြောင့်ဖြစ်ပေါ်လာသော ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု လိုအပ်ချက်များကိုတုံ့ပြန်နိုင်ပြီး ထိုလိုအပ်ချက်အသစ်များကို ဖြေရှင်းနိုင်ရန် ခံနိုင်ရည်ရှိမည်ဖြစ်သည်။

(ဂ) စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် စိတ်ပညာပိုင်းဆိုင်ရာကျန်းမာရေး၊ ကင်ဆာရောဂါကုသမှု၊ လိင်နှင့်မျိုးဆက်ပွားကျန်းမာရေးများအပါအဝင် ကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှုများ၊ ပညာပေးခြင်းနှင့် သတင်းအချက်အလက်များအား အမျိုးသမီးများ

နှင့် မိန်းကလေးငယ်များရရှိရန် ပိတ်ပင်ထားသောအတားအဆီးအားလုံးကိုဖယ်ရှားပေးရန်နှင့် အထူးသဖြင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ် မကျ ရောက်မီနှင့် ကျရောက်ပြီးနောက်ကာလများအတွင်းတွင် ကင်ဆာရှာဖွေစစ်ဆေးခြင်း၊ စိတ်ကျန်းမာရေးနှင့် နှစ်သိမ့် ဆွေးနွေးအကြံပေးခြင်းအစီအစဉ်များ၊ အိပ်ချ်အိုင်ဗွီနှင့် အေအိုင်ဒီအက်စ် အပါအဝင် လိင်မှတဆင့်ကူးစက်သောရောဂါ များ ကာကွယ်ခြင်းနှင့်ကုသခြင်းအစီအစဉ်များအတွက် အရင်းအမြစ်များခွဲဝေချထားပေးခြင်း၊

(ဃ) သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကြိုတင်ပြင်ဆင်မှုနှင့် တုံ့ပြန်မှုအစီအစဉ်များအတွင်းတွင် အရေးပေါ်တားဆေးများ၊ အိပ်ချ်အိုင်ဗွီကုထုံးများနှင့် အေအိုင်ဒီအက်စ်ရောဂါကုသမှု၊ ဘေးကင်းစွာကိုယ်ဝန်ဖျက်ချခြင်းများကို လက်လှမ်းမီရရှိခြင်း၊ အရည်ချင်းပြည့်မီသောသားဖွားဆရာမများနှင့် မိခင်များ၏အကူအညီများကို ထောက်ပံ့ခြင်းကဲ့သို့ လုံခြုံစိတ်ချရသော မိခင်များအတွက် ဝန်ဆောင်မှုများမှတဆင့် မိခင်သေဆုံးမှုနှုန်းကိုလျှော့ချခြင်းများအပါအဝင် မိသားစုစီမံကိန်းရေးဆွဲခြင်း၊ လိင်နှင့်မျိုးဆက်ပွားကျန်းမာရေးဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက်နှင့် ဝန်ဆောင်မှုများအား ဦးစားပေးအလိုက် သတ်မှတ်ပံ့ပိုးပေးခြင်း၊

(င) သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုအခြေအနေများတွင် အများပြည်သူနှင့်သက်ဆိုင်သော အဖွဲ့အစည်းများ၊ အစိုးရမဟုတ်သောအဖွဲ့အစည်းများနှင့် ပုဂ္ဂလိကအဖွဲ့အစည်းများမှ အမျိုးသမီးများအား ကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှုများပေးရာတွင် မတူညီသောအမျိုးသမီးအုပ်စုများ၏ ကျန်းမာရေးလိုအပ်ချက်များကို ဖြည့်ဆည်းပေးနိုင်သည့် အရည်အသွေးပြည့်မီသောဝန်ဆောင်မှုများဖြစ်စေရန်နှင့် တန်းတူညီမျှလက်လှမ်းမီမှုရှိစေရန်အတွက် ၎င်းတို့၏ ဝန်ဆောင်မှုများအား စောင့်ကြည့်စစ်ဆေးခြင်း၊

(စ) ဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်သည့်အခြေအနေများတွင် လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်နေသော ကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှုများအားလုံးသည် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်၊ ကိုယ်ရေးကိုယ်တာ၊ လျှို့ဝှက်ထားခြင်း၊ အသိပေးဖော်ပြရန်သဘောတူညီချက်၊ ခွဲခြားဆက်ဆံမှု မရှိခြင်းနှင့် ရွေးချယ်ခြင်းများအပါအဝင် အမျိုးသမီးများ၏ လူ့အခွင့်အရေးကို မြှင့်တင်ပေးရန်လိုအပ်သည်။ သဘာဝဘေး အန္တရာယ်ကျရောက်သည့်အခြေအနေများနှင့်သက်ဆိုင်သည့် ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုဆိုင်ရာမူဝါဒများနှင့် စံချိန်စံညွှန်းများ၌ မသန်စွမ်းအမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးငယ်များ၊ ဌာနေတိုင်းရင်းသားများနှင့် လူနည်းစုအုပ်စုများမှ အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးငယ်များ၊ လိင်တူချစ်ခင်စုံမက်သူအမျိုးသမီးများ၊ လိင်တူလိင်ကွဲချစ်ခင်စုံမက်သူအမျိုးသမီးများ၊ ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ဝတ်စားဆင်ယင်သောသူများ၊ ဒွိလိင်ပါသူများ၊ သက်ကြီးရွယ်အိုအမျိုးသမီးများနှင့် အခြားသော ဖယ်ကြဉ်ထားခြင်းခံနေရသည့်အုပ်စုများမှ အမျိုးသမီးနှင့် ကလေးသူငယ်များ၏ လူ့အခွင့်အရေးများကို မြှင့်တင်ပေးရန်နှင့် ကာကွယ် ပေးရန်အတွက် အထူးသောအစီအမံများထည့်သွင်းလုပ်ဆောင်ခြင်း၊

(ဆ) အထူးသဖြင့် ကျား၊ မ အခြေပြုအကြမ်းဖက်မှုများတွင် အရေးပေါ်ဝန်ဆောင်မှုများအပါအဝင်၊ အမျိုးသမီးများ၏ ကျန်းမာရေးနှင့် လူ့အခွင့်အရေးများအပေါ် ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်အရ မဖြစ်မနေလိုက်နာဆောင်ရွက်ရသော ကျား၊ မ အလေးထားတုံ့ပြန်မှုလမ်းကြောင်းများအား ကျန်းမာရေးလုပ်သားများ၏ လေ့ကျင့်ရေးသင်ရိုးညွှန်းတမ်းများတွင် ထည့်သွင်းခြင်း။ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုပေးသူများအနေဖြင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များ တိုးပွားလာခြင်း၊ ပြောင်းလဲနေသောရောဂါပုံစံများ၏ ရလဒ်အနေဖြင့် ပြည်သူ့ကျန်းမာရေး အရေးပေါ်ဝန်ဆောင်မှုများ အလားလာကြီးထွားလာမှုအကြားဆက်နွှယ်မှုများကို သတိထားသင့်သည်။ သင်တန်းတွင် မသန်စွမ်းအမျိုးသမီးများ၏ အခွင့်အရေးနှင့် ဌာနေတိုင်းရင်းသားများ၊ လူနည်းစုများနှင့် အခြားအပယ်ခံအုပ်စုများရှိ အမျိုးသမီးများ၏ အခွင့်အရေးနှင့်ပတ်သက်သည့် သတင်းအချက်အလက်များလည်း ပါဝင်သင့်သည်။

(ဇ) သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်သည့်အခြေအနေများနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုကြောင့်ဖြစ်ပေါ်လာသော ကူးစက်ရောဂါနှင့် ကူးစက်မှုမရှိသောရောဂါများအား ကျား၊ မ အခြေပြု ကွဲပြားမှုပေါ်မူတည်၍ ထိခိုက်လွယ်မှုအခြေအနေ ဆိုင်ရာအချက်အလက်များကို စုဆောင်းခြင်းနှင့် မျှဝေပေးခြင်း။ ထိုသတင်းအချက်အလက်များကို လူ့အခွင့်အရေး အခြေပြု သဘာဝဘေးအန္တရာယ်နှင့်ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းဆိုင်ရာ ဆောင်ရွက်မှုအစီစဉ်များနှင့် မဟာဗျူဟာများချမှတ်ရန်အတွက် အသုံးပြုသင့်သည်။

(င) လုံလောက်သောလူနေမှုအဆင့်အတန်းရရှိခွင့်

အစားအစာ၊ မြေယာ၊ အိုးအိမ်၊ ရေနှင့် မိလ္လာစနစ်

(၆၉) စားနပ်ရိက္ခာဖူလုံမှုလျော့နည်းခြင်း၊ မြေယာပျက်စီးခြင်းနှင့် ရေနှင့် အခြားသဘာဝသယံဇာတများရရှိမှုနည်းပါးခြင်းတို့နှင့်ဆက်နွယ်နေသော ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်း၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုများကို ဒေသများစွာတွင်ကြုံတွေ့နေရသည်။ အစားအစာ၊ မြေနှင့် ရေ မလုံခြုံမှု၏သက်ရောက်မှုများသည် မည်သည့်ဂျန်ဒါမရွေးတွင်ဖြစ်ပေါ်သည်မဟုတ်ခြင်းနှင့် အမျိုးသမီးများသည် အာဟာရချို့တဲ့မှုနှင့် အာဟာရမပြည့်ဝခြင်းများကို ပိုမိုကြုံတွေ့ရနိုင်ကြောင်း အထောက်အထားများရှိပါသည်။ ထို့အပြင် လူ့အဖွဲ့အစည်းများစွာရှိ အစားအစာစိုက်ပျိုးခြင်း၊ စုဆောင်းခြင်းနှင့် ပြင်ဆင်ခြင်း၊ လောင်စာနှင့် ရေကို စုဆောင်းခြင်းအတွက် အဓိကတာဝန်ရှိသော အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးငယ်များသည် ဈေးနှုန်းသက်သာပြီး လုံခြုံစိတ်ချမှုရှိသော ရေနှင့်လောင်စာအရင်းအမြစ်များကို လက်လှမ်းမီရရှိနိုင်မှုမရှိခြင်းဒဏ်များကို အချိုးစားမမျှတစွာခံစားနေကြရသည်။ ရာသီဥတုနှင့်ဆက်နွယ်နေသည့် အချိန်ကုန်စေသော၊ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာအခက်အခဲများဖြစ်ပွားစေသော၊ အကြမ်းဖက်ခံရ နိုင်ခြေအလားအလာကို တိုးများစေသော၊ စိတ်ဖိစီးမှုကို တိုးများစေသော သယံဇာတရှားပါးမှုများကဲ့သို့ အပိုဆောင်းဝန်ထုပ်ဝန်ပိုးများသည် အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးငယ်များအပေါ်ကျရောက်နေသည်။

(၇၀) အထူးသဖြင့် ဌာနေတိုင်းရင်းသားများဖြစ်သောအမျိုးသမီးများနှင့် ကျေးလက်ဒေသနေအမျိုးသမီးများသည် ဝမ်းစာအတွက်စိုက်ပျိုးသော၊ အသေးစားလယ်ယာသမားများနှင့် သိသာထင်ရှားသည့်အချိုးအစားရှိသော ကမ္ဘာ့စိုက်ပျိုးရေးလုပ်သားများတွင် အများစုဖြစ်ခြင်းကြောင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းဒဏ်များကို စားနပ်ရိက္ခာထုတ်လုပ်သူများနှင့် စိုက်ပျိုးရေးလုပ်သားများအနေဖြင့် တိုက်ရိုက်ထိခိုက်ခံနေရသည်။ ခွဲခြားဆက်ဆံမှုရှိသော ဥပဒေများနှင့် လူမှုရေးစံချိန်စံညွှန်းများကြောင့် အမျိုးသမီးများသည် မြေယာပိုင်ဆိုင်ခွင့်ကို အကန့်အသတ်ဖြင့်သာရရှိကြပြီး၊ ၎င်းတို့ကို ခွဲဝေချထားပေးသော လယ်ယာမြေများမှာ အရည်အသွေးညံ့ဖျင်း၍ ရေကြီးခြင်း၊ မြေလွှာတိုက်စားခံရသော မြေယာများ သို့မဟုတ် ဆိုးရွားသောရာသီဥတုဖြစ်ရပ်များသက်ရောက်မှုများသောမြေယာများ ဖြစ်ရန်ပိုနီးစပ်သည်။ ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုဒဏ်ခံနေရသောဒေသများရှိ အမျိုးသားများပြောင်းရွှေ့ထွက်ခွါသွားမှုနှုန်းမြင့်မားလာခြင်းကြောင့် အမျိုးသမီးများသည် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုအခြေအနေများတွင် ထိထိရောက်ရောက်လိုက်လျောညီထွေမှုရှိစွာနေနိုင်ရန် လိုအပ်သော ဥပဒေအရနှင့် လူမှုရေးအရအသိအမှတ်ပြုထားသည့် မြေယာပိုင်ဆိုင်ခွင့် မရှိကြသော်လည်း လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေးအတွက် သီးသန့်တာဝန်ရှိသူများအနေဖြင့် ချန်ထားခဲ့ခြင်းခံကြရသည်။ ရာသီဥတုနှင့် ဆက်နွယ်သောဖြစ်ရပ်များ၏ အစားအစာဈေးနှုန်းအပေါ်သက်ရောက်မှု အကျိုးဆက်များသည် အမျိုးသမီးများအပေါ် သွယ်ဝိုက်စွာသက်ရောက်မှုရှိနေသည်။

(၇၁) သဘောတူစာချုပ်ပါ အပိုဒ် ၁၂ နှင့် ၁၄ တွင် အာဟာရ၊ အစားအစာထုတ်လုပ်မှု၊ စားသုံးခြင်းနှင့်သက်ဆိုင်သော ဆုံးဖြတ်ချက်ချခြင်းတွင် အမျိုးသမီးများ၏ တန်းတူညီမျှပါဝင်မှုနှင့်ပတ်သက်၍ တိကျသောအာမခံချက်များပါဝင်သည်။ ထို့အပြင် စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများ၏ အဓိကတာဝန်ဝတ္တရားများဖြစ်သော အပိုဒ်(၂)တွင် ဖော်ပြထားခြင်းအရ ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများ

ပပျောက်ရန်၊ အပိုဒ် ၅(က) တွင်ပါဝင်သော တစ်ဖက်သတ်ပုံဖော်ထားသည့် အစွဲဖြင့်ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများအပေါ် အခြေခံထားသည့် ကျွန်ုပ်တို့၏ ယဉ်ကျေးမှုပုံစံများကိုပြုပြင်ရန်၊ အပိုဒ် ၁၅ ဥပဒေရှေ့မှောက်၌ တန်းတူညီမျှမှုကို အာမခံပေးရန်၊ အပိုဒ် (၁၆) အိမ်ထောင်ပြုခြင်းနှင့် မိသားစုဆက်ဆံရေးများအတွင်း တန်းတူညီမျှမှုကိုအာမခံပေးရန်တို့သည် အမျိုးသမီးများ အစားအစာနှင့် ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲသော အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းဆိုင်ရာအခွင့်အရေးကိုရရှိရန်အတွက် မရှိမဖြစ်လိုအပ်သော မြေယာနှင့် တန်ဖိုးရှိအရင်းမြစ်များဆိုင်ရာ အမျိုးသမီးများ၏အခွင့်အရေးကို ဖြည့်ဆည်းပေးရန်အတွက် အဓိကအရေးပါသည်။

(၇၂) စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအနေဖြင့် –

(က) အမျိုးသမီးများ လုံလောက်သောသောက်သုံးရေ၊ အိမ်တွင်းသုံးရေနှင့် စားနပ်ရိက္ခာထုတ်လုပ်မှုများအပါအဝင် အစားအစာ၊ အိုးအိမ်၊ သန့်ရှင်းရေး၊ မြေယာနှင့် သဘာဝအရင်းအမြစ်များ တန်းတူညီမျှရရှိခွင့် အခွင့်အရေးကို မြှင့်တင်ကာကွယ်ပေးရန်နှင့် ၎င်းအခွင့်အရေးများအား လက်လှမ်းမီနိုင်မှုနှင့်ရရှိနိုင်မှုကို အာမခံနိုင်ရန်အတွက် ရှားပါးသောကာလအခြေအနေအတွင်း၌ပင် အပြုသဘောဆောင်သော အစီအမံများကိုဆောင်ရွက်ပေးခြင်း။ အထူးသဖြင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်နှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုအခြေအနေများတွင် ဆင်းရဲနွမ်းပါးစွာနေထိုင်နေရသော အမျိုးသမီးများ၊ အထူးသဖြင့် မြို့ပြနှင့် ကျေးလက်ဒေသများတွင် တရားမဝင်အခြေချနေထိုင်သူများတွင် လုံလောက်သော အိုးအိမ်၊ သောက်ရေ၊ သန့်ရှင်းရေးနှင့် အစားအစာများရရှိမှု သေချာစေရန် အထူးအာရုံစိုက်သင့်သည်။

(ခ) ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲသည့်စွမ်းအင်ရှိသည့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုများကို ရှာဖွေဖော်ထုတ်ပံ့ပိုးပေးခြင်းဖြင့် အမျိုးသမီးများ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းတို့၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုများကို ခံနိုင်ရည်တိုးမြှင့်ခြင်းနှင့် လယ်ယာလုပ်ကိုင်သူ အမျိုးသမီးများ ဝင်ငွေရရှိစေရန်နှင့် ၎င်းအသက်မွေးဝမ်းကျောင်းလုပ်ငန်းများမှ အကျိုးကျေးဇူးရရှိစေမည့် ထပ်ထိုးဝန်ဆောင်မှုများအပါအဝင် ကျား၊ မ အလေးထားတုံ့ပြန်သော ဝန်ဆောင်မှုများအား ဖန်တီးပေးခြင်း၊

(ဂ) လုံလောက်သောအိမ်ယာ၊ အစားအစာ၊ ရေနှင့် မိလ္လာသန့်ရှင်းရေးစနစ်များအား ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲစွာ လက်လှမ်းမီစေရန်အတွက် လူ့အခွင့်အရေးအခြေပြုချဉ်းကပ်မှုကိုပေါင်းစပ်ထားသော ပူးပေါင်းပါဝင်မှုရှိသော၊ ကျား၊ မ ရေးရာအလေးထားတုံ့ပြန်သော ဖွံ့ဖြိုးရေးအစီအစဉ်များနှင့် မူဝါဒများရေးဆွဲခြင်း။ အမျိုးသမီးများအားလုံး ဝန်ဆောင်မှုများ ရရှိလက်လှမ်း မီနိုင်မှုကိုသေချာစေရန် ဦးစားပေးသင့်သည်။

(ဃ) အိုးမဲ့အိမ်မဲ့ဖြစ်မှုများပပျောက်ရန်နှင့် မသန်စွမ်းသူများအပါအဝင် အမျိုးသမီးများအားလုံးအတွက် လုံလောက်သော ဘေးအန္တရာယ်ဒဏ်ခံနိုင်သည့် အိမ်ရာများရရှိစေရန်အတွက် ဥပဒေ၊ လုပ်ငန်းအစီအစဉ်နှင့် မူဝါဒများချမှတ်ခြင်း ဘတ်ဂျက်များခွဲဝေချထားပေးခြင်း၊ အမျိုးသမီးများအား အတင်းအဓမ္မနှင်ထုတ်ခြင်းမှ ကာကွယ်ရန်နှင့် အများပြည်သူဆိုင်ရာ အိမ်ယာနှင့် ငှားရမ်းမှုဆိုင်ရာအကူညီပေးရေးအစီအစဉ်များသည် အထူးလိုအပ်ချက်ရှိနေသည့် အမျိုးသမီးအုပ်စုများကို ဦးစားပေးခြင်းရှိမှုကိုသေချာစေရန်အတွက် အစီအမံများကိုလုပ်ဆောင်ပေးရမည်။

(စ) လွတ်လပ်စွာလှုပ်ရှားသွားလာခွင့်

(၇၃) ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းကြောင့် ပြင်းထန်သောရာသီဥတုဖြစ်စဉ်များနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ပျက်စီးမှုများ၏ ဖြစ်ပွားမှုကြိမ်နှုန်းနှင့် ပြင်းထန်မှုပိုမိုတိုးပွားလာခြင်းကြောင့် နိုင်ငံတွင်းနှင့် နယ်နိမိတ်များအတွင်းတွင် လူဦးရေများ သိသိသာသာရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်မှုကို ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်သည်။

(၇၄) ရွှေ့ပြောင်းအလုပ်သမားများအားလုံးနှင့် ၎င်းတို့၏မိသားစုဝင်များ အခွင့်အရေးကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရေးကော်မတီ အပါအဝင် စီဒေါကော်မတီနှင့် အခြားသောနိုင်ငံတကာလူ့အခွင့်အရေးအဖွဲ့များမှ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်နှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းသည် ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ခြင်း၊ အထူးသဖြင့် အမျိုးသမီးများရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ခြင်းအတွက် တွန်းအားပေးသောအချက်များအနက်မှ တစ်ခုဖြစ်ကြောင်း အသိမှတ်ပြုခဲ့ကြသည်။ ဒေသများစွာတွင် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များသည် ဒေသတွင်းအသက်မွေးဝမ်းကြောင်းပြုရန်အအတွက် အခွင့်အလမ်းမရှိတော့သောမိသားစုဝင်များအား ထောက်ပံ့ရန်ရည်ရွယ်၍ အမျိုးသမီးများလုပ်ကိုင်နိုင်သည့် လုပ်ငန်းခွင်များရှိရာသို့ ပြောင်းရွှေ့လုပ်ကိုင်ခြင်းများ တိုးပွားလာစေသည့်အချက်များတွင် ပါဝင်နေသည်။

(၇၅) ရွှေ့ပြောင်းအမျိုးသမီးများသည် လူကုန်ကူးခံရခြင်းအပါအဝင် ကျား၊မအခြေပြုအကြမ်းဖက်မှုများနှင့်၊ ခရီးတစ်ထောက်နေရာ၊ ဒုက္ခသည်စခန်းတွင်း၊ နယ်စပ်နှင့် သွားရောက်နေထိုင်အခြေချရာသည့်နိုင်ငံများတွင်လည်း အခြားသောနည်းများဖြင့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများကို ရင်ဆိုင်ကြုံတွေ့နိုင်ခြေမြင့်မားသည်။ လုံလောက်သော လိင်၊ မျိုးဆက်ပွားခြင်းနှင့် စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှုများမရှိခြင်း၊ အလုပ်အကိုင်၊ လူမှုဖူလုံရေး၊ ပညာရေး၊ အိုးအိမ်နှင့် မွေးစာရင်း သို့မဟုတ် လက်ထပ်စာချုပ်ကဲ့သို့ တရားဝင်စာရွက်စာတမ်းများကို ရယူနိုင်ရန်အတွက် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများရှိနေခြင်းကြောင့် အမျိုးသမီးများအနေဖြင့် ရွှေ့ပြောင်းသွားလာစဉ်နှင့် ၎င်းတို့ရွှေ့ပြောင်းအခြေကျနေထိုင်သည့်နေရာများတွင်လည်း လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများနှင့် ရင်ဆိုင်ရနိုင်သည်။ ရွှေ့ပြောင်းအမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးငယ်များသည် ဖြစ်တည်မှုကို အခြေပြုသည့်ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများကိုလည်း မကြာခဏခံရသည်။ ပြောင်းရွှေ့လာသောအမျိုးသမီးများသည် သွားရောက်အခြေချနေထိုင်ရာဒေသများ၊ အထူးသဖြင့် ဖွံ့ဖြိုးဆဲနိုင်ငံများ၏ မြို့ပြဗဟိုချက်များရှိ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်း၏ အကျိုးဆက် များမှလည်း ထိခိုက်နိုင်သည်။

(၇၆) သို့သော်လည်း အခင်းအကျင်းများစွာတွင် အမျိုးသမီးများသည် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်နိုင်ခြေမြင့်မားသည့် ဒေသများများမှထွက်ခွါခြင်းများကို သို့မဟုတ် အလွန်ဆိုးဝါးသောရာသီဥတုဖြစ်ရပ်များအပြီး ၎င်းတို့၏ဘဝကို ပြန်လည်ထူထောင်ရန်အတွက် ရွှေ့ပြောင်းခြင်းများကို တားဆီးခံနေရသည်။ ကျား၊မအခြေပြု တစ်ဖက်သက်ပုံဖော်ထားသည့် အစွဲများ၊ အိမ်ထောင်စုတာဝန်များ၊ ခွဲခြားဆက်ဆံမှုရှိသောဥပဒေများ၊ စီးပွားရေးအရင်းအမြစ်များမရှိခြင်းနှင့် လူမှုအရင်းအနှီးများရရှိမှုနည်းပါးခြင်းတို့သည် အမျိုးသမီးများရွှေ့ပြောင်းသွားလာနိုင်ခြင်းကို မကြာခဏတားဆီးကန့်သတ်ထားသည်။

(၇၇) အမျိုးသားမိသားစုဝင်များ ရွှေ့ပြောင်းသွားချိန်တွင် ကျန်ရစ်ခဲ့သောအမျိုးသမီးများသည် ကြိုတင်ပြင်ဆင်မှု သို့မဟုတ် လျော့ကျင့်မှုအနည်းငယ်သာရှိထားသည့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်ချိန်တွင် အမျိုးသမီးများအနေဖြင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျော့ပါးရေး၊ ပြန်လည်ထူထောင်ရေးနှင့် လိုက်လျောညီထွေနေနိုင်ရေးကြိုးပမ်းမှု ညှိနှိုင်းလုပ်ဆောင်ခြင်းများကဲ့သို့ ထုံးတမ်းအစဉ်အလာအရမဟုတ်သော စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများနှင့် ရပ်ရွာခေါင်းဆောင်မှုတာဝန်များကို ထမ်းဆောင် ရန်လိုအပ်သည်။

(၇၈) သဘောတူစာချုပ်၊ အမျိုးသမီးရွှေ့ပြောင်းအလုပ်သမားများဆိုင်ရာ အထွေထွေထောက်ခံတိုက်တွန်းချက်အမှတ်-၂၆ (၂၀၀၈) နှင့် အမှတ် ၃၂ အရ စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအနေဖြင့် –

(က) ရွှေ့ပြောင်းခြင်းနှင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးမူဝါဒများသည် ကျား၊ မ ရေးရာအလေးတုံ့ပြန်မှုရှိရန်နှင့် ၎င်းတို့တွင် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များကို သေချာစွာထည့်သွင်းစဉ်းစားထားခြင်း၊ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းသည် ပြည်တွင်းရွှေ့ပြောင်းဒုက္ခသည်များနှင့် ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ခြင်းအတွက် တွန်းအားပေးနေသော အဓိကအချက်များဖြစ်သည်ကို အသိမှတ်ရမည်ဖြစ်သည်။ ၎င်းသတင်းအချက်အလက်များအား ရွှေ့ပြောင်းခြင်းနှင့် နေရပ်စွန့်ခွါတိမ်းရှောင်နေစဉ်အတွင်း အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးငယ်များအခွင့်အရေးကို စောင့်ကြည့်

ခြင်းနှင့်ထောက်ပံ့ခြင်းဆိုင်ရာ အမျိုးသားအဆင့်နှင့် ဒေသတွင်းအဆင့်ဆိုင်ရာ အစီအစဉ်များတွင် ထည့်သွင်းသင့်သည်။

(ခ) သဘာဝဘေးအန္တရာယ်နှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုကြောင့် အိုးအိမ်မဲ့သူများအပါအဝင် ရွှေ့ပြောင်းအမျိုးသမီးများ ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်မှုအခြေအနေအရပ်ရပ်တိုင်းတွင် ၎င်းတို့၏ လူ့အခွင့်အရေးကိုကာကွယ်ရန်နှင့် မြှင့်တင်ရန်ရေးဆွဲထားသည့်မူဝါဒများ ဖန်တီးခြင်း၊ အကောင်ထည်ဖော်ခြင်းနှင့် စောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်းများတွင် ၎င်းတို့ပါဝင်နိုင်ရန်အတွက် အဆင်ပြေချောမွေ့စေရန်လုပ်ဆောင်ပေးခြင်း၊ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာကျန်းမာရေးနှင့် စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာပံ့ပိုးမှု၊ လိင်နှင့် မျိုးဆက်ပွား ကျန်းမာရေး၊ ပညာရေးနှင့်လေ့ကျင့်သင်ကြားရေး၊ အလုပ်အကိုင်၊ အိုးအိမ်နှင့် တရားမျှတမှုရရှိရေးအပါအဝင် နယ်ပယ်များတွင် သင့်လျော်သောဝန်ဆောင်မှုများကို ပုံဖော်ရေးဆွဲရာတွင် ရွှေ့ပြောင်းအမျိုးသမီးများပါဝင်စေရန် အထူးကြိုးပမ်းအားထုတ်ရမည်။

(ဂ) ရွှေ့ပြောင်းအလုပ်သမားများကို လက်ခံရန်တာဝန်ရှိသည့် နယ်စပ်ရဲတပ်ဖွဲ့၊ စစ်ဘက်ဝန်ထမ်းများနှင့် အစိုးရအရာရှိများအကြားတွင် ကျား၊ မ အချိုးစားညီမျှမှုရှိစေရန်နှင့် ၎င်းတို့အား ရွှေ့ပြောင်းအမျိုးသမီးများရင်ဆိုင်ကြုံတွေ့နိုင်သည့် ကျား၊ မ အခြေပြု အန္တရာယ်သက်ရောက်မှုများအပါအဝင် တိုးများလာသောအကြမ်းဖက်ခံနိုင်မှုအန္တရာယ်များအကြောင်း လေ့ကျင့်သင်ကြားထားပေးခြင်း။

(ဃ) သဘာဝဘေးအန္တရာယ် မကျရောက်မီ၊ ကျရောက်စဉ်နှင့် ကျရောက်ပြီးနောက်တွင် အိမ်ထောင်မပြုရသေးသောအမျိုးသမီးများ၊ အိမ်ထောင်ဦးစီးအမျိုးသမီးများအပါအဝင် အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးငယ်များ၏ အထူးအခွင့်အရေးများနှင့် လိုအပ်ချက်များကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားခြင်းဖြင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်နှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုလျှော့ချရေးအား လိုက်လျောညီထွေနေထိုင်ရေး မူဝါဒများ၌ လူသားများရွှေ့ပြောင်းသွားလာရေးနှင့် ဆက်နွယ်သော ထည့်သွင်းစဉ်းစားမှုများကို ပေါင်းစည်းခြင်း။

7/ jzeMf;cif;ESifh pDrHcefYcGJwifoGif;cif;

(၇၉) သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်း၏အကျိုးသက်ရောက်မှုများကို ထိရောက်စွာတားဆီးကာ ကွယ်နိုင်ရန်အတွက် စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများနှင့် အခြားသောပါဝင်သက်ဆိုင်သူများသည် ကျား၊ မ မညီမျှမှုများကို ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရန်၊ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရန်နှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်း၏ ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုဒဏ်ခံနိုင်ရည်များ တိုးလာစေရန်ရည်ရွယ်သည့် မဟာဗျူဟာများ၊ မူဝါဒများ၊ အစီအစဉ်များရေးဆွဲခြင်းဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက်များနှင့် အခြားအချက်အလက်များကို စုဆောင်း၊ ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာ၊ ဖြန့်ဝေရန်အတွက် တိုင်းတာနိုင်သော၊ ပစ်မှတ်ထားရှိသည့် အဆင့်ဆင့် များကိုလုပ်ဆောင်ပေးသင့်သည်။

(၈၀) ကျား၊ မ တန်းတူညီမျှရေး၊ လူသားချင်းစာနာထောက်ထားမှုအကူညီများ၊ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျှော့ချရေးနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှု လုပ်ကိုင်နေသော လူထုအခြေပြုအဖွဲ့အစည်းများအကြား ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုဆိုင်ရာ ကွန်ရက်များကို ထူထောင်သင့်ပြီး အမျိုးသားလူ့အခွင့်အရေးအဖွဲ့အစည်းများ၊ အဆင့်ဆင့်ရှိအစိုးရအဖွဲ့များနှင့် နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းများ ပါဝင်သင့်သည်။

(၈၁) ထိရောက်သော စောင့်ကြည့်ကြီးကြပ်ခြင်းနှင့် အစီရင်ခံခြင်းစနစ်များ တည်ဆောက်ဖွဲ့စည်းထားရှိမှုကို သေချာစေရန်အတွက် စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအနေဖြင့် –

(က) ယုံကြည်စိတ်ချရသောယန္တရားများအား ပုံဖော်ရေးဆွဲခြင်းနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံတွင်းထည့်သွင်းခြင်းဖြင့် အချက်အလက်များစုစည်းခြင်းနှင့် ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာခြင်း၊ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျော့ချရေး၊ ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့် ကျား၊ မ တန်းတူညီမျှမှုနှင့်သက်ဆိုင်နေသော နယ်ပယ်များအားလုံးတွင် ရှာဖွေတွေ့ရှိချက်များကို စောင့်ကြည့်ခြင်းနှင့် ဖြန့်ဝေခြင်း၊

(ခ) တိုင်းဒေသကြီးနှင့်ပြည်နယ်အဆင့်၊ အမျိုးသားအဆင့်၊ ဒေသတွင်းအဆင့်နှင့် နိုင်ငံတကာအဆင့်တိုင်း၏ အချက်အလက်များစုဆောင်းခြင်းနှင့်ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာခြင်း၊ တွေ့ရှိချက်များကို စောင့်ကြည့်ခြင်းနှင့် ဖြန့်ဝေခြင်းအဆင့်တိုင်းတွင် အမျိုးသမီးများ၏ပါဝင်မှုကို သေချာစေခြင်း၊

(ဂ) ကော်မတီသို့တင်သွင်းသည့် ကာလအပိုင်းအခြားအလိုက်အစီရင်ခံစာတွင် ရာသီဥတုပြောင်းလဲခြင်းနှင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျော့ချခြင်းနှင့်သက်ဆိုင်သည့်မူဝါဒတွင် အမျိုးသမီးများ၏ လူ့အခွင့်အရေးများကို မြှင့်တင်ပေးရန်နှင့် ကာကွယ်ပေးရန်အတွက် ၎င်းတို့လုပ်ဆောင်အကောင်ထည်ဖော်ခဲ့သော ဥပဒေမူဘောင်များ၊ မဟာဗျူဟာများ၊ ဘတ်ဂျက်များနှင့် လုပ်ငန်းအစီအစဉ်များနှင့်သက်ဆိုင်သည့် သတင်းအချက်အလက်များကို ထည့်သွင်းရေးသားခြင်း။

(ဃ) ယခုအထွေထွေထောက်ခံတိုက်တွန်းချက်ကို ဌာနေတိုင်းရင်းသားများနှင့် လူနည်းစုဘာသာစကားများအပါအဝင် နိုင်ငံတော်နှင့် ဒေသဆိုင်ရာ ဘာသာစကားများသို့ ဘာသာပြန်ဆိုပြီး အစိုးရနှင့် အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ၊ မီဒီယာများ၊ ပညာရေးဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်းများနှင့် အမျိုးသမီးအဖွဲ့အစည်းများအားလုံးသို့ ဖြန့်ဝေပေးခြင်းများ လုပ်ဆောင်ရမည်။

Norway's International Climate and Forest Initiative

NICFI

IWGIA

POINT

Promotion Of Indigenous and Nature Together

ပွိုင့်-ရိုးရာဝန်းကျင်မြှင့်တင်ရေးအဖွဲ့

[illegible]

FOR PEOPLE
FOR NATURE

အမှတ် (၆၈၇)၊ ကြို့ကုန်း ဈလမ်း(တောင်)၊ အရှေ့ကြို့ကုန်း၊ အင်းစိန် - ရန်ကုန်။

ရုံးဖုန်း / ၀၉-၂၅၄ ၂၄၉ ၄၉၄

ဖေ့(စ်)ဘွတ်လိပ်စာ / https://www.facebook.com/PromotionOfIndigenousandNatureTogether

အင်တာနက်လိပ်စာ / www.pointmyanmar.org

အီးမေးလ် / point.org.mm@gmail.com